

KORONA 2020 TURVALLISUUS

Yksilön ja yhteisön turvallisuuden tunnetta rakentamassa poikkeusaikana

REGINA JÄRG-TÄRNO & SIRPA PEKKARINEN
SUOMEN SETTLEMENTTILIITTO RY
2022

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Toteutus alueilla ja verkostoissa	4
3. Työ asukkaiden ja paikallistoimijoiden kanssa	5
4. Tarkastelu rikosentorjunnan ja turvallisuuden tunteen näkökulmasta	6
4.1. Ikääntyneet ovat kärsivällisiä ja omatoimisia – mutta tarvitsevat apua ja tukea	6
4.2. Monikulttuurinen asuinyhteisö tarvitsee ymmärrystä, ohjausta ja rinnallakulkemista	7
4.3. Nuoret tarvitsevat toimijuutta, huomiota ja vertaistukea	8
5. Hankkeen yhteistyötahot	10
5.1. Hankkeen yhteistyö kansainvälisen settlementiliikkeen IFS-toimijoiden kanssa	10
5.2. Kansainvälisen settlementityön juuret ovat poikkeusoloissa, niistä johtuvissa tarpeissa ja niihin räätälöidyissä ratkaisuissa	11
6. Hankkeen havaintoja	13
7. Hankkeen konkreettiset tulokset ja tuotokset	15
7.1. Tietoa kokemukseen perustuen – työpajojen toteutus kohderyhmittäin	15
7.1.1. Kaikki asukkaat, työkäiset, työttömät ja eläkeläiset mukana dialogeissa	15
7.1.2. Asukkaat erilaisissa elämäntilanteissa	16
7.1.3. Nuoret työpajoissa ja Discordissa	16
7.2. Kansalais- ja järjestötoiminnan vaikuttavuus kunnissa	18
7.3. Oppaat osallistavien dialogien tuottamiseksi	18
8. Osallisuustyökalut	20
9. Koronan vaikutus rikollisuusilmiöihin ja -lukuihin vuonna 2020	21
10. Yhteys Naapuriaputyöryhmään 2012-2014	23
Turvallisuudentunne syntyy luottamuksesta ja vuorovaikutuksesta - ei piikkilangoista eikä valvontakameroista	23
”Tänään autan, huomenna pyydän ja saan itse apua.”	23
Tiloja tarvitaan asukkaiden yhteistoimintaan	23
Verkostoyhteistyön vahvistaminen – toimijat verkostoitumaan!	24
Loppusanat	26

LIITE 1 Selvitystyön case-tapauksista lyhyesti	28
1. Työpaja rakentuu kohderyhmänsä varaan	28
A) Ikäihmiset, eläkeläiset	28
B) Harvaan asutulla maaseudulla asuvat, eri-ikäiset asukkaat	28
C) Vähävaraiset, haastavassa elämäntilanteessa, työttömät	28
D) Ruotsinkielinen väestö	28
E) Maahanmuuttajataustaiset ja vieraskieliset asukkaat, kotoutumishaastet, syrjäytymisriskit ja -vaarat	28
F) Yksinhuoltajaäidit, joilla maahanmuuttajatausta	29
G) Nuoret	29
2. Valittu toteutusmenetelmä muokkaa työpajaa	29
3. Kokemukset ja mielipiteet profiloivat työpajaa	30
4. Työpaja elää muistiinpanojen ja dokumentoinnin varassa	30
LIITE 2 Kooste 'Korona ja rikollisuus'.	31
Toimittanut: Ville Kujanpää, kehittämissuunnittelija, Suomen Setlementtiliitto ry, 2021	31
1. Tarkastelukohteena Suomi	31
2. Tarkastelukohteina Englanti ja Wales	38
3. Tarkastelukohteena Eurooppa yleensä	40
LIITE 3 Yhteys rikoksentorjuntaohjelmaan ja sen selvitykseen	49
1. Rikoksentorjuntaohjelman toimenpiteet	49
2. Vastaus Rikoksentorjuntaneuvoston Kansallisen rikoksentorjuntaohjelman (Turvallisesti yhdessä, 2016-2020) seurantaan	50
2.1 Yleisesti Suomen Setlementtiliiton rikoksentorjuntatyöstä	50
2.2 Jäsenjärjestöt ovat aktiivisia rikoksentorjuntaan ja kriminaalipolitiikkaan liittyvien valtionapujen hakijoina	51
2.3. Matalan kynnyksen ja learning by doing rikoksentorjuntavaikutusten arviointia järjestökentälle – osaamista, neuvoja ja helppoja työkaluja	52
2.4 Järjestökentän aito osallisuus, ei pelkästään osallistaminen läpileikkaavasti kaikessa	52
2.5. Rikoksentorjuntaneuvoston Kansallinen rikoksentorjuntaohjelma, Turvallisesti yhdessä, 2016-2020	53
2.6. Setlementtiliiton hanke Korona 2020 turvallisuus	55
2.7. Sovittelu	56

1. Johdanto

Setlementtiliitto haki rahoitusta ennalta ehkäisevän ja turvallisuutta edistävän työn Korona 2020 turvallisuus-hankkeelle oikeusministeriön rikksentorjuntaneuvostolta 27.3.2020 diaarionumerolla VN/2912/2020. Hanke sai myönteisen rahoituspäätöksen 28.05.2020.

Tilanne kevään 2020 koronaviruksen etenemisen hidastamiseksi ja sen vaikutusten haittojen vähentämiseksi edellytti viranomaisten, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyötä, kuten myös kriisitilanteessa syntyvän/mahdollistuvan rikollisuuden ennalta estämiseksi ja havaitsemiseksi. Kriisistä toipuminen tarkoitti työtä ihmisten, yritysten ja kansantalouden toimintakyvyn palauttamiseksi. Hankkeen tehtävänä oli selvittää millaista tukea ja ennalta estäviä toimenpiteitä/-menetelmiä kansalais- ja järjestötoiminta tuottavat itse kriisin aikana ja sen jälkeisessä työssä. Hanke selvitti myös erityisryhmiin mahdollisesti kohdentunutta syyllistämistä ja kansalaisten eriarvoisuutta koronaepidemian ensimmäisen vaiheena aikana. Hyvillä ratkaisulla voidaan lisätä turvallisuuden tunnetta ja lieventää erilaisten asukasryhmien välistä jännitettä.

Koska pandemian kehittymiseen liittyy oletus, että nykyistä tilannetta seuraa toinen ja mahdollisesti kolmaskin uusiutumisiehe, tulee toimijoilla ja yhteiskunnalla olla valmiuksia hyödyntää jo toteutettuja, opittuja ja kehitettyjä ratkaisuja sekä kriisissä selviämieessä, että myös sen haittavaikutuksilta, kuten rikollisuudelta suojautumisessa. Yhteistyö tarvitsee rakenteita ja kestävyyttä. Mielestämme tärkeää on pohtia yleistä kriisivastetta ja varautumista yhdessä paremmin. Tulisi luoda kuntien ja asukkaiden väliselle yhteistyölle rakenteita, että tulevaisuudessa, mahdollisesti uusien pandemiavaiheiden tai muun uudenlaisen kriisin varalta, selviydyimme paremmin ja olemme kestävämpiä. Perusmuotoisen auttamistyön ohessa voidaan huomioida, toteuttaa ja tukea rikoksilta suojautumista.

Hakemuksessa korostettiin hankkeen tavoitteellisuutta paikallisen/kansallisen yhteistyörakenteen selvittämiseksi ja selkeyttämiseksi myös rikksentorjunnan osalta, kuten kansallisessa rikksentorjuntaohjelmassa on ehdotettu. Hanke kokosi eri toimijoiden hyviksi todettuja havaintoja ja käytänteitä kriisityössä ja sen jälkeisessä tilanteessa.

Hankkeen edistyessä todettiin, että kokoontumisrajoitukset ja paikallistoiminnan avointen kohtaamispaikkojen sulkeminen vähensivät ihmisten vuorovaikutusta ja lamaannuttivat yhteisöllisyyttä. Viranomaisyhteistyö oli hankalaa, kun nämä tahot olivat keskittyneitä omaan varsinaiseen koronatyöhönsä, eikä uuteen kansalaislähtöiseen kehittämiseen ollut tilaa, aikaa eikä resursseja. Ennalta estävään työhön ja jälkihoitoon pureuduttiin vasta poikkeusolojen ja rajoitusten purkaututtua, ja silloinkin julkinen sektori keskittyi omiin varsinaisiin tehtäviinsä, jotka olivat jääneet vähemmälle huomiolle korona-aikana.

Hanke on toteutettu oikeusministeriön myöntämän valtionavun turvin arjen turvallisuutta edistävälle rikksentorjuntahankkeille. Hankkeen työnimi oli **Korona 2020 turvallisuus** ja hanketta koordinoi ja toteutti vuonna 2020-2022 Suomen Setlementtiliitto ry. Raportin lisäksi hankkeen tuloksena tuotettiin 'Dialogitilaisuuden järjestäjän opas', joka sisältää myös keskusteluosuuden eli itse turvallisuusdialogin vetäjän oppaan.

Kiitokset hankkeen kaikkiin työpajoihin, koulutuksiin, kokouksiin, valmisteluun ja työhön osallistuneille henkilöille, asukkaille ja yhteisöille! Erityiskiitokset teille, Emmanuel Sibomana ja Alina Ahtamo, arvokkaista kertomuksista monikulttuuristen yhteisöjen koronakokemuksista. Setlementtiliiton kehittämissuunnittelija Ville Kujanpään kooste kertoo miten koronan vaikutus näkyy eri maiden rikollisuusilmiöissä ja -luvuissa. Discord-koukeroissa meitä auttoi Mirja Hänninen ja oppaan graafiseen suunnitteluun saimme apua kuvittaja Kati Kinnuselta.

Regina Järg-Tärno ja Sirpa Pekkarinen

2. Toteutus alueilla ja verkostoissa

Hanke toteutui kolmella alueella; Keski-Suomessa Jämsän ja Jyväskylän seuduilla, Turussa ja ruotsinkielisellä rannikkoseudulla Pietarsaareissa. Paikallisten toimijoiden tapaamisten, työkokousten ja dialogityöpajojen ohella tehtiin kohderyhmiin liittyviä asiantuntijahaastatteluja. Erityisiä kohderyhmiä olivat nuoret, iäkkäät, työttömät ja maahanmuuttajataustaiset asukkaat sekä yleensä harvalla maaseudulla asuvat. Hankesuunnitelmassa mainitut alueet ja laajemmat kohderyhmät sekä viranomaisyhteistyö eivät toteutuneet hankkeen aikana toivotulla laajuudella, koska koronarajoitukset hidastivat tai estivät toteutusta.

Hankkeen alueilla toteutettiin kaikille avoimia osallistavia turvallisuustyöpajoja yhteistyössä paikallisten järjestöjen ja asukasyhdistysten kanssa. Työpajoissa käsiteltiin koronaan liittyviä turvallisuus-/turvattomuuskysymyksiä ja rikosensorjuntakeinoja sekä kartoitettiin hiljaista tietoa ja hyviä käytänteitä poikkeustilaa hyväksikäyttävien rikosmuotojen ennalta estämiseksi, tunnistamiseksi ja ilmoittamiseksi.

Hankkeen tarkoituksena oli myös rikosensorjuntaohjelmassa mainittujen osallisuusmenetelmien osaamisen levittäminen, käyttöönoton edistäminen sekä menetelmien kehittäminen ja arviointi. Tätä toteutettiin menetelmäkoulutusten avulla kuten *Osallisuusmenetelmät paikallisen turvallisuuden- ja rikosensorjuntasuunnittelun työkaluna* -hankkeessa (v 2018)¹ testattiin ja koettiin hyväksi tavaksi edistää monia rikosensorjuntaohjelman kannalta keskeisiä asioita saman tilaisuuden avulla. Tämän hankkeen koulutuksista ensimmäinen oli ruotsinkielinen ja toteutettiin sekä paikan päällä ja etäyhteyksin Pietarsaareissa, Vaasassa ja ruotsinkielisellä rannikkoseudulla.

Hakemuksessa mainittu yhteistyö paikallisten vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa ei toteutunut suunnitellulla tavalla, koska oppilaitosten resurssit ja kuormittuneisuus poikkeusoloissa toimimiseen ja sopeutumiseen oli ääriarjoilla ja toimintaedellytykset olivat tiukasti säänneltyjä ja/tai epäselviä. Kansalaisopistoilla on hyvät mahdollisuudet edistää paikallista sivistystyötä, tukea toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista sekä osallistavien työkalujen menetelmäosaamista, kollektiivista ja transformatiivista oppimista paikallisyhteisön hyvinvointia ja resilienssiä ylläpitävänä tahona sekä normaali-että poikkeusoloissa. Kansalaisopistot voivat edistää sekä turvallisuuden tunnetta että rikosensorjuntaa, kunhan siihen luodaan resurssit. Kansalaisopistojen ja muiden vapaan sivistystyön oppilaitosten mahdollisuudet, toimintaedellytykset, tarpeet ja resurssit on syytä turvata poikkeusolojen varalle. Vapaa sivistystyö ei ole vapaa-ajan harrastustoimintaa. Se lisää ja edistää suoraan yhteisöllisyyttä, joka puolestaan tuottaa hyvinvointia ja turvallisuutta sekä edistää yhteiskuntarauhaa, joka on rikosensorjuntatyön kannalta merkittävä matalan kynnyksen primääripreventio. Hyvää lisäämällä paha pienenee.

¹ Setlementtiliiton OM rikosensorjuntatyön hankerahoituksella toteutettu hanke v 2018.

3. Työ asukkaiden ja paikallistoimijoiden kanssa

Hankkeen aikana todettiin, että kolmas sektori ja matalan kynnyksen kansalaistoiminta ovat jossain määrin ketterämpiä ja joustavampia – ihmisen lähellä olevia - kuin julkinen tai virallisen rahoituksen varassa toimiva organisaatio. Hanke verkottui asukkaiden parissa toimiviin paikallistoimijoihin, kuten kylä- ja asukas yhdistyksiin. Yhteisölliset kokoontumispaikat mahdollistivat ketteryydellään hankkeen jalkautumisen lähelle asukkaita. Jyväskylässä dialogit toteutuivat kun Keltinmäen ja Myllyjärven Aukkaat ry avasi ovensa Kylätalo Keitaalla ja kun Eläkkeensaajat ry:n ja paikallisten työttömien yhteistuotannossa toteutui työpaja yhdessä kaupungin lähitaloista, Huhtasuon yhteistoimintapisteellä. Jämsässä harvaan asutun maaseudun kyläyhteisöt tarjosivat hankkeelle toiminta-alustaa Vekkulan ja Juokslahden kylillä sekä Länkipohjassa. Maahanmuuttajataustaisten asukkaiden kysymysten kohdalla hyödynnettiin asiantuntijoita, joilla oli pitkäaikaista kokemusta alueellisesta maahanmuuttajatyöstä ja paikallisista maahanmuuttajayhteisöistä (Paremmiin Yhdessä ry ja Monikko ry). Turussa Auralan Setlementin kanssa yhteistyön kohteena olivat maahanmuuttajataustaiset henkilöt, lähinnä yksinhuoltajaäidit. Nuorten keskuudessa selvitys- ja kehittämistyö tehtiin After Eight -yhdistyksen ja kuntien nuorisotyöntekijöiden kanssa, sekä valtakunnallisena internetpohjaisena Discord-työpajana.

Hankkeen yhtenä tärkeänä yhteistyökumppanina ruotsinkielisen väestön ja alueiden huomioonottamisessa oli valtakunnallinen toimija Folkhälsan, jolla on rikoksentorjuntatyön ja rikoksentorjuntaneuvoston näkökulmasta Setlementtiliiton kaltainen asema.

4. Tarkastelu rikosentorjunnan ja turvallisuuden tunteen näkökulmasta

Tässä luvussa kuvataan mitä havaintoja tehtiin erityisesti rikosentorjunnan ja turvallisuuden tunteen näkökulmasta. Havainnot on koottu kenttätöystä eri-ikäisten asukkaiden parissa, dialogityöpajoista ja haastatteluista.

4.1. Ikääntyneet ovat kärsivällisiä ja omatoimisia – mutta tarvitsevat apua ja tukea

Pitkien välimatkojen ja saavutettavuuden ongelmien lieventämiseksi nähtiin onnistuneeksi toimintatavaksi kyläturvallisuustyö. Jämsän kylissä (Juokslahti, Vekkula ja Länkipohja) kylien turvallisuustyö sisältää perinteiset kyläsuunnitelmat, erilliset turvallisuussuunnitelmat, koulutukset ja harjoitukset. Yhteiset kokoontumistilat lisäävät yhteisöllisyyttä ja antavat resursseja toiminnalle. Asukkaiden keskinäiset hyvät suhteet ja toinen toisensa tunteminen lisäävät turvallisuuden tunnetta ja vahvistavat yhteisöllisyyttä. Realistiset ajatukset sujuvasta arjesta pitävät yllä turvallisuuden tunnetta – että tietää välimatkojen olevan pitkiä, palvelutarjonnan olevan yleensäkin rajallista ja että edellytetään ja odotetaan kansalaisen omaehtoista toimimista ja tiedetään pärjättävän ystävien ja naapuriavun varassa. Huolta aiheuttaa heikot asiointimahdollisuudet julkisiin palveluihin ja yksilölliset haasteet käyttää enemmän ja enemmän digitalisoituvia palveluja. Digitalisaatio koetaan hyvänä mahdollisuutena, jonka avulla voi hoitaa asiat välimatkojen takaa, jopa 24/7-aikaisesti. Valitettavasti kaikilla asukkailla ei ole osaamista tai välineitä.

Tarkastelimme myös, kuinka erityisesti ikäihmisten ja heikosti suomen kieltä osaavien keskuudessa on kehitetty ratkaisuja, miten neuvontaa on saatavilla, onko ohjausta edistetty tai selkoistettu. Havaintomme on, että nämä erityiset ryhmät tarvitsevat muita enemmän henkilökohtaista asiointiapua. Heikko kielitaito tai osaamattomuus digipalveluissa syrjäyttää käyttämästä tarjolla olevia palveluja. Taidottomuus aiheuttaa myös väärinymmärryksiä, tuottaa väärää toimintaa tai turhia ratkaisuyrityksiä. Kielteiset kokemukset lisäävät negatiivisia tuntemuksia digipalveluita kohtaan.

Pandemian aikana kuntien sosiaalityöntekijät soittivat asukkaille, etenkin ikäihmisille, ja selvittivät näiden pärjäämistä koronan aiheuttamien rajoitusten vuoksi. Yhteydenotto kotikunnasta asukkaaseen koettiin hyvänä huolenpitona, mutta kertaluonteisena toimenä saattoi jättää asiakkaan vaille seurantaa. Jyväskylän kaupungissa vapaaehtoistoiminnan koordinaatiotoiminta (Vapari) käynnisti kattavan vapaaehtoisten ringin ja huolehti niiden asukkaiden hyvinvoinnista, jotka olivat käytännön arjen asioissa avun tarpeessa. Seurakuntien diakoniatyö kattoi osan haasteellisten ryhmien, kuten ikäihmiset, vähävaraiset lapsiperheet ja yksinhuoltajavanhemmat, palvelutarjonnasta.

Kun erilaiset päivätoimintakeskukset suljettiin koronan takia, jalkautui arjen apu etenkin päihdekuntoutujien keskuuteen kolmannen sektorin koronatäsmärahoituksen puitteissa. Tästä esimerkkinä mm. Sovatek-säätiön katutyö ja resurssit Jyväskylässä.

Havaintomme on, että kuntien ja asukkaiden välinen rakenteellinen yhteistyö on heikkoa tai olematonta. Kunnat olivat yhteydessä asuinalueiden turvallisuusvastaaviin vain niissä kunnissa, joissa yhteistyön rakennetta oli jo entuudestaan. Tapauksissa, joissa asukkaiden kokoontumistiloja ylläpidetään yhteistyössä kunnan kanssa, tulee viranomaisohjeistus rajoitusten ja muiden ohjeiden noudattamisesta suoraan kunnalta. Kokoontumistiloja suljettiin ja tiloja voitiin käyttää vain yksilöohjaukseen koronaturvallisesti. Kokoontumistiloissa jaettiin ilmaiseksi kasvomaskeja vähävaraisille ja erityisryhmille. Haastavissa tilanteissa kunnan turvallisuusvastaava on ollut yhteydessä asukastoiminnasta perillä olevaan asiantuntijaan ja saanut tätä kautta maahanmuuttajataustaisille yhteisöille erillistä neuvontaa ja ohjeistusta. Vieraskielisten yhteisöjen saavuttamiseksi ei ollut valmiita ratkaisuja. THL:n ja kuntien koronatiedotteiden kieliversiot

saatiin vasta ajan kanssa. Kansalaisjärjestöt, vapaaehtoiset ja monikulttuuriset yhdistykset tekivät omia infovideoita ja selkokielisiä ohjeita tiedottamisen sujuvoittamiseksi ja asukkaiden saavuttamiseksi.

4.2. Monikulttuurinen asuinyhteisö tarvitsee ymmärrystä, ohjausta ja rinnallakulkemista

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten ryhmien tilanteen ja käytänteiden selvittämiseksi haastattelimme Paremmiin Yhdessä ry:n toiminnanjohtaja Emmanuel Sibomanaa ja Monikko ry:n toiminnanjohtaja Alina Ahtamoa. Haastatteluihin pohjaten voidaan todeta, että kuntien varautumistyötä ei ole ulotettu vieraskielisiin asukasryhmiin riittävästi ja asukkaiden kohtelu ei ole yhdenvertaista. Kaikilla ei ole kykyä ja mahdollisuutta seurata tiedottamista kuntien ensisijaisten asukaskanavien kautta. Suomeen muualta muuttaneiden asukkaiden kotoutumispolku ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan vaihtelevat suuresti. Haastattelujen lisäksi järjestimme dialogityöpajan Turun Auralan Setlementin monikulttuurisen työn kanssa.

Vertaistuen merkitys arjessa turvallisuuden tunteen ylläpitäjänä korostuu ja tulee näkyväksi, kun tuen mahdollisuuksia rajoitetaan. Riskeinä ja haittavaikutuksina ovat yksinäisyyden lisääntyminen, haavoittuvuus ja heitteillejätto, uhka joutua pärjäämään ja selviytymään itse puutteellisin tiedoin ja taidoin. Toimeentulon kannalta tärkeiden asioiden hoitaminen hankaloituu, kun siihen liittyvän tiedon kulku vaikeutuu tai katkeaa.

Dialogiin osallistuva henkilö kuvasi korona-ajan aiheuttaneen suomen kieltä heikosti osaavien keskuudessa turvallisuuden tunteen heikentymistä, kun vertaistukea oli normaalia heikommin saatavissa.

Maahanmuuttajat kokevat yhteisönsä tärkeäksi foorumiksi, jossa yhdessä ratkotaan ongelmia ja opitaan toinen toisilta suomalaisen yhteiskunnan pelisääntöjä. Koronan vuoksi nämä sosiaaliset vertaisryhmät eivät voineet kokoontua, ja asukkaille tuli tunne, että jokainen oli pakotettu itse ja yksin löytämään ratkaisuja arjen sujuvoittamiseen.

Kun koetaan pelkoa ja turvattomuutta tuntemattoman edessä, on myös riski, että ylitetään rajoja yksityisyyden suojaan kuuluvien asioiden ja tietojen osalta. Riskit ja haittavaikutukset: tämä ruokkii helposti epäilyksen ilmapiiriä, ei-toivottua kontrollia ja eripuraa naapureiden väliin. Yleinen koettu turvattomuus ja henkinen pahoinvointi lisääntyvät. Asia nousi esille erityisesti kerrostaloalueelle sijoittuvassa dialogissa. Kun asutaan naapureiden kanssa tiiviisti yhteisiä tiloja käyttäen, on syytä olla tarkkana yksityisyyden suojaan kuuluvista asioista.

Kerrostaloasumisen ja naapureihin liittyvien askarruttavien kysymysten, sääntöjen, lakien ja toimenpiteiden osalta on hyvä olla yhteydessä esimerkiksi Kiinteistöliiton ja/tai Isännöintiliiton lakimiehiin. Oman käden oikeutta, syrjintää ja yksityisyyden suojassa olevien tietojen levittämistä muiden naapureiden tietoon tulee välttää. Yhteiset ja yleiset tietoiskut ovat hyviä, mutta ne eivät voi kohdistua johonkin tiettyyn henkilöön tai hänen valintoihinsa. Yksilöllä on oikeus ja vastuu omiin valintoihin, vaikka muut pitäisivät sitä omasta arvomaailmasta käsin moitittavana.

Dialogiin osallistuneet kertoivat, kuinka esiin nousi huoli, että asuinkerrostalon asukkaiden keskuudessa ulkomaalaistaustaisten henkilöiden arveltiin olevan rokottamattomia. Asia ärsytti talon muita asukkaita, ja asukasyhteisön hallitus oli järjestänyt erityisiä infotilaisuuksia, asukasinfoja, yhdessä vuokrayhtiön kanssa. Havainto on, että asia tulisi ratkaista neuvomalla asukastoiminnan osallisuuden ja vaikuttamisen piiriin, loukkaamatta yksityisyyden suojaa.

4.3. Nuoret tarvitsevat toimijuutta, huomiota ja vertaistukea

Nuorten osallisuutta oman lähiympäristön ja yhteisön turvallisuuden tunteen edistämiseksi selvitimme sekä fyysisen tilan ja toiminnan kautta sekä internet-pohjaisen discord-sovelluksen avulla.

Jämsässä toteutettiin yhteistyössä Jämsänlaakson Setlementin ja oppilaitoksen kanssa projekti 'Turvallinen koulutie', jossa yhteisö- ja ympäristötaiteen avulla lisättiin turvallisuuden tunnetta ja kehitettiin osallistavia työtapoja. Osallistamalla lapsia ja nuoria voidaan kartoittaa turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia epäkohtia heidän omassa arjessa ja yhdessä toteuttaa toimenpiteitä, jotka luovat viihtyisyyttä ja hyvinvointia sekä lisäävät turvallisuuden tunnetta yhteisissä ja yleisissä paikoissa. Toimijuus myös vahvistaa omistajuutta ja jakaa vastuuta. Paununkoulun läheinen alikulkutunneli koettiin turvattomaksi, koska paikka oli epäsiisti, pimeä ja ankea. Tunneliin päätettiin tehdä taidetta. Koulun lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus osallistua piirustuskilpailuun, jonka avulla paikallisen taiteilijan ohjaamana valittiin yhteisötaideteoksen kuvitus. Lapset ja nuoret pääsivät tunnelin seiniä itse maalaamaan. Turvattomuuden tunnetta aiheuttaneesta tilasta tuli viihtyisä ja värikäs.

Nuorten kuuleminen on tärkeä, mutta haastava laji. Nuorten toimijuutta ja halua vaikuttaa oman alueen turvallisuuteen ja viihtyisyyteen voi kannustaa palkitsemisella ja sparraamisella. Tärkeää on ottaa nuoret mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Hyvä ratkaisu on kuulla nuorten parissa säännöllistä, omaa ammatillista työtään tekeviä tahoja, kuten etsivää nuorisotyötä ja seurakunnan nuorisotyöntekijää.

Jo ennen koronapandemiaa nettipelaavien nuorten keskuuteen yleistyi osallistujille samanaikaisesti ja 24/7 käytettävissä oleva Discord -yhteisöpalvelu. Discordin käyttö on maksutonta ja halutessaan käyttäjä voi toimia anonymisti, omalla henkilökohtaisella, vaikka keksityllä käyttäjänimellä kirjautumalla. Alustalle liittyessään nuoret hyväksyvät pelisäännöt miten käyttäytyä keskusteluissa ja näitä sääntöjä ohjaajat eli moderaattorit valvovat. Moderaattorit suojaavat kiusaamiselta, trollaukselta tai muulta häiriökäyttäytymiseltä.

Nuorten yksinäisyyttä vähentävien ja osallisuutta edistävien toimijoiden hyvät kokemukset palvelusta innostivat hanketta tavoittamaan nuoret discordin keinoin. Joulukuussa 2021 hanke järjesti pop-up-tyyppisen useampipäiväisen ja ylivuorokautisen Discord-istunnon eli sitin.

Koronan vuoksi monet nuorten tilat ja kohtaamispaikat suljettiin. Tämän seurauksena nuoria löytyi yllättävistäkin paikoista, ja samaan aikaan monet nuoret syrjäytyivät koteihinsa. Osa nuorista löysi ja hyödynsi sosiaalisen median palveluita ja alustoja, joilla pystyi edelleen pitämään yhteyttä ystäviin ja ehkä löytämään uusia kavereita. Somea käytettiin oman jaksamisen ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Pian nuorille tarkoitetut palvelut ruuhkautuivat pahasti. Avun tarvitsijoita oli enemmän kuin mitä palveluntarjoajilla oli resursseja käytössä. Oletettavaa on, että vain murto-osa pääsi palveluihin ja niihin hakeutuivat nuoret, joilla oli entuudestaan tietoa palveluista tai kyky selvittää niiden olemassaoloa. Saatavilla olevista palveluista, saatikka niiden yhteydestä koronatyöhön, ei ollut koottua tietoa, mutta pian somessa jaettiin yhteisesti hyvää tarjoavia mahdollisuuksia. Palveluiden kattavuutta, laatua tai hyväksyttävyyttä ei kukaan kuitenkaan valvonut.

Muun muassa Espoon Soukan nuorisotiloissa on todettu, että kun korona sulki tilat, piti nuorten löytää uusi kohtaamispaikka. Se löytyi bittiavaruudesta. Soukassakin discord on todettu toimivaksi ratkaisuksi. Keskustelukanvat, serverit, mahdollistavat viestittämisen joko chattaillen tai puheella. Teemat vaihtelevat nuoren oman mielenkiinnon ja harrastusten mukaan. Keskusteluhistoria säilyy kanavilla ja siihen voi halutessaan palata. Mahdollisia ovat myös yksityisviestittely ja suoratoisto eli striimaus. Espoon

nuorisopalveluiden digitaalisessa nuorisotilassa, NE Discordissa, on mukana noin 800 nuorta. (Lähde: Puustinen Ulla, Digiä sen olla pitää, Motiivi-lehti 4/2022, 14-17.)

Samaisen lehden mukaan digitaalisen nuorisotyön tavoitteet ovat samat kuin nuorten kasvokkain kohtaamisessa, vain välineet ja keinot ovat uudet. Diginuorisotyö kattaa muun muassa somekanavien hyödyntämisen, Discordin, maker-toiminnan (digitaalinen värkkäily), digitaaliset pelit ja striimauksen sekä e-sportin. Tiedossa on, että nuoret eivät itse enää ole Facebook-palvelimella, vaan heidän vanhempansa löytää sieltä. Nuoret ovat Instagramissa ja TikTokissa. Näissä molemmissa esitellään omaa toimintaa ja tapahtumia. Nopeassa viestittelyssä apuna ovat WhatsApp ja Snapchat. Digipeleissä monissa on ikärajoituksia, niinpä alle 16-vuotiaat löytää Overwatch, Forniet ja Minecraft -pelien kimpusta, kun yli 16-vuotiaat pelaavat Counter-Strikea (CS) ja Valorantia. Kansainvälinen audiovisuaalisen instituutin (Kavi) tulkinta pelaamisesta nuorisotoimen tiloissa hankaloittaa arkipelaamista. Kavin mukaan ohjaajat eivät ole riittävän päteviä valvomaan ikärajasuositusten kolmen vuoden joustoa, kun taas lasten vanhemmat voivat antaa lastensa pelata K16-pelejä, kun nämä ovat täyttäneet 13 vuotta. Voisivatko koulutetut, ammatilliset nuorisotoimenohjaajat olla tarpeeksi vastuullisia arvioimaan kuka nuorista voi pelata korkeamman ikärajan pelejä? (Lähde, Motiivi-lehti 4/2022)

5. Hankkeen yhteistyötahot

Hankkeen valmisteluun osallistuivat Suomen Setlementtiliitto, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Kirkkohallituksen diakoniatyö, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK, Folkhälsan ja Rikosuhripäivystys RIKU. Hankkeen muita yhteistyökumppaneita olivat alueelliset ja paikalliset toimijat, joilla on kokemusta kansalaistoiminnan ja vapaaehtoisten ohjauksen ja koulutuksen koordinaatiosta. Setlementtiliike on kansainvälinen liike ja hankkeen aikana välitettiin tietoa ja hyviä käytänteitä myös verkoston pohjoismaisille ja kansainvälisille yhteistyökumppaneille sekä haettiin vastaavasti hyviä käytänteitä maailmalta kansainvälisen verkoston kautta. Koronapandemian kehittyessä valmistelukumppanit keskittivät omia toimintoja heille hanketta tärkeämpiin asioihin, kuten viranomaistyöhön, mistä syystä kehittämis- ja keskustelusuhde hankkeeseen jäi irralliseksi tai siihen ei syntynyt konkretiaa. Folkhälsanin kanssa toteutettiin ruotsinkielisen alueen yhteistyö. Alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa yhteistyö pilottikohteissa oli erittäin aktiivista.

Koronarajoitusten johdosta hankkeen neuvotteluja eri toimijoihin pidettiin yllä myös etäyhteyksin. Osa koulutuksista ja keskusteluista toteutettiin webinaareina. Näin pääsimme testaamaan myös digiosallisuutta poikkeustilanteessa. Webinaarit ja aineistot on kuvattu kohdassa 11.

5.1. Hankkeen yhteistyö kansainvälisen setlementtiliikkeen IFS-toimijoiden kanssa

Hankkeen aikana teimme kansainvälistä tiedon välittämistä ja vaikuttamistyötä. Suomen Setlementtiliitto on kansainvälisen setlementtiliikkeen The International Federation of Settlement Houses and Neighbourhood Centres eli IFS jäsen ja puheenjohtajamaa. IFS edistää paikallisyhteisöjen vahvistumista ja resilienssiä eri puolilla maailmaa. IFS on aktiivinen toimija Euroopan köyhyydenvastaisessa EAPN-verkostossa.

Vuonna 2020 IFS oli aktiivinen koronaan ja poikkeusolosuhteisiin liittyvien vaikutusten ja kansainvälisen setlementtiliikkeen järjestökentän toiminnan ja toimintaedellytysten kartoittamisessa. EU-rahoitteisessa hankkeessa koottiin ja verrattiin kokemuksia setlementtitaloista, sosiaalikeskuksista ja niiden kansallisista elimistä kahdeksassa Euroopan maassa: Ruotsissa, Alankomaissa, Itävallassa, Suomessa, Ranskassa, Saksassa, Italiassa ja Isossa-Britanniassa. Hanketta koordinoi IFS-jäsenorganisaatio Locality Isosta-Britanniasta. IFS-yhteistyöhankkeen projektikoordinaattorina toimi Sophie Michelena Localitysta Yhdistyneestä kuningaskunnasta. Loka-marraskuussa 2020 toteutettu tutkimus sisälsi muun muassa kansallisten ja paikallisten toimijoiden haastatteluja ja online-kyselyjä. Tutkimuksen tärkeimmät tulokset löytyvät kansainvälisen setlementtiliikkeen IFS kautta.²

Mielenkiintoisena vinkkinä kansainvälisen setlementtiliikkeen IFS-jäsenjärjestön Localityn (UK) tekemät aineistot ja oppaat paikallisjärjestön toiminnalle poikkeusoloihin, kts. linkit alla.

- [We-were-built-for-this-Locality-2020.06.13.pdf](#)
- [The Keep it Local Manifesto - Locality](#)

² [IFS Experiences of COVID-19 - Key findings by Locality in EU Research - IFS \(ifsnetwork.org\)](#)

5.2. Kansainvälisen setlementtityön juuret ovat poikkeusoloissa, niistä johtuvissa tarpeissa ja niihin räätälöidyissä ratkaisuissa

Setlementtityötä, sen syntyä ja juuria voidaan hyvin kuvata yhteiskunnan kriisien muuttuneiden tilanteiden eli juurikin poikkeusolojen kautta. Yhteiskunnassa on tapahtunut tilanteita ja niihin on tarvittu ratkaisuja ja resilienssiä, muutosta, oppimista, sopeutumista, yhteistyötä ja uusia palveluita.

Setlementtiliikkeen juuret ovat muun muassa Chicagossa yli sata vuotta sitten tehdyssä ennaltaestävässä ja -tukevassa työssä, kuten maahanmuuttokysymykset, kotouttaminen, sovittelu, nuorisotyö ja myös nuorisoseuraamukset, lastensuojelu ja lasten oikeudet, naisten oikeudet, rasminvastainen työ ja vähemmistöjen oikeudet, työntekijöiden oikeudet yms.³ Paljon on tehty sellaista työtä, toimintaa ja kehittämistä, jota voidaan tunnistaa myös esimerkiksi Chicago-koulun rikoksentorjuntateorioiden ja -menetelmien, aikuiskasvatuksen ja yhteisöpedagogiikan teorioiden ja koulutusten puolelta. Setlementtiliike on tehnyt pitkään työtä paikallisen ja alueellisen turvallisuuden, turvallisuuden tunteen, hyvien väestösuhteiden ja rikoksentorjunnan saralla. Liike on kehittänyt menetelmiä alueen karttapohjaisen tiedon ja väestöpohjattiedon kartoittamiseen ja koodaamiseen yhteisösosiaalisen työn tueksi, muun muassa luomalla Mapping⁴-menetelmän. Menetelmät ovat nykyään vakiintuneita työkaluja turvallisuustyössä ja rikoksentorjunnassa. Manuaalisten menetelmien ohella käytetään yhä enemmän digitaalisia ratkaisuja.⁵

Jopa koronatilanteen kaltaisia esimerkkejä löytyy edellisten pandemioiden aikana. Hull House -alueen pandemiatoimenpiteet ja ratkaisut setlementtiliikkeen historiassa ja toiminnassa yhteiskuntaa ravistelleiden tapahtumien ja ilmiöiden, tuberkuloosin puhkeamisen ja myllerryksen, rinnalla tuovat esiin korona-ajasta tutut asiat ja ilmiöt, kuten turvavälit ja ulkotiloissa oppiminen ulkoilmakouluissa, puistokouluissa tai paviljongeissa⁶ riittävän tilan ja ilman varmistamiseksi, naapuruston puhtaanapito ja hygienia yms.⁷ Taudin leviämisen estämiseksi tuberkuloosi-instituutti avasi vuonna 1909 Hull Housessa kaksi tautiin sairastuneille lapsille tarkoitettua ulkoilman oppimistilaa.⁸

This is not Hull-House's first time encountering a pandemic. Open air schools were designed for children with tuberculosis in order to treat and prevent the spreading of the disease while making sure they were continuing their education. In 1909, the Tuberculosis Institute created a year-round open air school in Chicago and decided the best location for the school would be the roof of the Mary Crane Nursery, located at the Hull-House Settlement. Another open-air school would open two years later at the Hull-House Boys' Club, which was also used as a garden to grow vegetables and flowers.

Historiasta löytyy esimerkki maidon käyttöön ja logistiikkaan liittyvistä terveyshuolista ja jakelun hygienia- ja terveysriskeistä. Ratkaisu ongelmaan löytyi itse pullosta ja sen korkista sekä jakelusta Hull Housessa.⁹ Naapuruston ja yhteisön toimintojen terveysturvallisten ratkaisujen tavoitteena on ollut tukea paikallista yhteisöä ja toimintaa, koettelemusten ja vaarojen riskien keskellä, uutta oppien ja rakentaen.

³ Jane Addamsin sosiaalityön käsityksen rakentuminen, Puurunen, Piia, Itä-Suomen yliopisto, 2019

Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntatieteiden laitos

Väitöskirja https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-3194-8/urn_isbn_978-952-61-3194-8.pdf

⁴ Residents of Hull House. <https://digital.library.cornell.edu/catalog/ss:3293796>

⁵ Jane Addams oli myös kriminologi, R. Järg-Tärno (2016)

https://issuu.com/suomensetlementtiliitto/docs/setlementti_4_2016

⁶ Open air schools. Wikipedia. [Open air school - Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Open_air_school)

⁷ Chicago's Hull House – circa 1910, VCU Libraries.

<https://socialwelfare.library.vcu.edu/settlement-houses/hull-house-circ-1910>

⁸ Hull House Museum. Facebook 3.4.2020 postaus:

<https://www.facebook.com/hullhousemuseum/photos/a.184910281318/10156779977136319/?type=3>

⁹ Milk Bottle and milk justice in Hull House. <https://hullhouse.uic.edu/hull/look/milk.html>

6. Hankkeen havaintoja

Hankkeessa haluttiin koota tietoa toimivista paikallisista rikoksia ennaltaestävistä ratkaisuksista, joita voidaan toteuttaa myös uusissa tilanteissa ja uusilla alueilla. Tiedon keruussa keskityttiin havaintoihin hankehakemuksessa mainituilla alueilla, minkä ohella sisältö käsittää myös yleistä ja valtakunnallista tietoa.

Maaseudun sivistysliitto ry MSL ja Suomen Kylät ry ovat tuottaneet asukkaiden osallisuutta edistäviä ratkaisuja ja kehittäneet malleja kuntayhteistyöhön. Kylissä ja asuinalueilla, kuten kaupunginosissa, tämä on tarkoittanut systemaattista kyläsuunnittelua osana kuntastrategiaa. Kylien turvallisuussuunnitelmissa huomioidaan asuinalueen kaikki toimijat, maa- ja kotitalousnaisista metsästysseuroihin, kulttuuriyhdistyksistä kylätoimikuntiin, sekä näiden osaaminen ja resurssit. Kylätoiminta voi aktivoida myös kesäasukkaita ja hyödyntää näiden osaamista. Yhtenä toteutuksen tapana voidaan käyttää vapaaehtoisen pelastuspalvelun verkostoa ja toimintaa sekä osallistumista harjoituksiin ja viranomaista tukeviin tehtäviin. Vapepa-toiminta yhdistää noin 50 suomalaista järjestöä ja niiden edustamaa järjestöväkeä.

Eräs mielenkiintoinen havainto saatiin dialogista, jossa nousi esiin yrittäjien ahdinko. Kotitalouksissa asuvat asukkaat olivat kokeneet aggressiivisen palvelujen tarjonnan lisääntyneen pandemia-aikana. Asukkaat kertoivat, että heidän arki muuttui, piti orientoitua vastaamaan tarjouksiin ja myyntiin, ettei tule ylilyöntiä tai turhia hankintoja. Suoramarkkinoinnin tapa lähestyä kuluttajaa ja asiakasta koettiin ahdistavaksi ja provosoivaksi.

Samaan aikaan voitiin todeta, että kansalaisilla on resilienssiyttä ja omia voimavaroja tunnistaa osaamistaan ja kykyä tuottaa omaehtoista avustavaa toimintaa itselle ja läheiselle. Jo ennen koronaa tehty kyläyhdistysten yhteistyö kantoi hyvin läpi poikkeusajan ja tuotti turvallisuuden tunnetta. Naapuriapuringit toimivat hyvin. Jyväskylässä Vaparin toiminta täydensi asukkaiden arjen palvelutarpeita. Samalla voitiin havaita, että siellä, jossa yhdessä tekemisellä ei ollut pitempää perinnettä, kohdistui auttamiseen varauksellisuutta.

Kansalaisilla on resilienssiä ja omia voimavaroja tunnistaa osaamistaan ja kykyä tuottaa omaehtoista avustavaa toimintaa itselle ja läheiselle. Asukkaat (etenkin kyläyhteisöissä) olivat tehneet jo vertaistukeen perustuvia toimia (viisaus, kokemus, ajatukset). Dialogityöpajojen tuloksena havaittiin, että etenkin ikäihmisissä piilee kestävyyttä ja elämäkokemuksen tuomaa kykyä suhtautua suureen maailmanlaajuiseen pandemiaankin rennosti. Työpajaan osallistuneen yli 85-vuotiaan ymmärrys koronan tuomasta haitasta ja pelosta on suhteutettavissa hänen lapsuudenaikaisiin kokemuksiin sota-ajan pommituksista, *'mitään ei oikein osannut pelätä, vaan sitä mielenkiinnolla seurasi miten ympäristö oli tuhoutunut sirpaleista ja tulipaloista.'*

Haastatteluissa ja työpajoissa löydettiin kokemus, että ihmisten oma-aloitteisuutta rajoitettiin, vedoten muun muassa tartuntariskiä auttamistilanteissa. Syntyi jopa ristiriitaisia ajatuksia, mitä ja miten paljon on sallittua tehdä oman naapurinsa auttamiseksi.

Hankkeen kuluessa havaittiin, että erittäin haavoittuvassa asemassa oleville ei ole yleensä olemassa kattavaa tukiverkostoa tai heillä itsellään riittävästi tietoa perusoikeuksistaan, saatikka verkostoa ja tietoisuutta poikkeusoloissa tai häiriötilanteissa. Toimijoiden korona-aikaista yhteistyötä hidasti yhteisen varautumissuunnitelman puute. Tulivatko haavoittuvassa asemassa olevat erityisryhmät kaikki autetuiksi kun apua annettiin impulsiivisesti ja reaktiivisesti? Oliko apu pitkäkestoista ja kattavaa?

Saimme todeta, että haavoittuvassa asemassa olevien kansalaisten keskuudessa toimivien tahojen keskinäinen yhteistyö kuitenkin jossain määrin edistyi. Poikkeuksellisessa tilanteessa tiedettiin ja tunnettiin kohtaamispaikkoja ja toimintakeskuksia korvaavaa jalkautuvaa työtä. Yhtenä onnistumisen perusteena tähän oli asiakkuuksien rajallisuus ja kohderyhmän tuntemus. Päihde- ja mielenterveystyö on sensitiivistä ja jopa anonyymiä, mutta sen parissa toimivat tahot ovat ammatillisia toimijoita. Syrjäytymisvaarassa ja heikossa taloudellisessa tilanteessa olevien kohtaamispaikat menivät melkein poikkeuksetta kiinni rajoitusten vuoksi. Toimijat saivat erityisiä resursseja kotiin ulottuviin tai kadulle jalkautuviin palveluihin. Muun muassa valtakunnallinen Asunnottomien Yö ei toteutunut suurkaupungeissa toisin kuin koronaa edeltävänä aikana. Etätyömuotoinen palvelu verkossa kehittyi ja tarjosi kohtaamispaikkojen tilalle uudenlaista palvelua. Kaikilla asiakkailla ei ollut vaadittavaa osaamista tai toimijoilla itsellään resursseja kohtaamisia korvaaviin palveluihin, joten voidaan sanoa, että tämä erityinen kohderyhmä jätettiin melko lailla yksin. Voidaan myös todeta, että STEA-rahoitteiset toimijat saivat nopeasti lisäohjeita sopeutumiseen.

7. Hankkeen konkreettiset tulokset ja tuotokset

7.1. Tietoa kokemukseen perustuen – työpajojen toteutus kohderyhmittäin

7.1.1. Kaikki asukkaat, työikäiset, työttömät ja eläkeläiset mukana dialogeissa

Jyväskylän ja Jämsän työpajojen toteutuksessa yhteistyökumppaneina olivat paikalliset kylä- ja asukasyhdistykset sekä eläkeläisjärjestöt.

Jyväskylässä toteutettiin kaksi dialogityöpajaa 31.8.2021 Keltinmäessä ja kaksi dialogityöpajaa 13.10.2021 Huhtasuolla, siis yhteensä neljä. Kohderyhmänä olivat asuinalueen asukkaat, erityisesti työelämän ulkopuolella olevat, kuten työttömät ja ikäihmiset. Työpajoihin osallistui myös maahanmuuttajataustaisia asukkaita.

Lopputulos: Jyväskylän dialogikeskustelut olivat pitkälti toisensa kaltaisia. Yksittäisten osallistujien henkilökohtaiset kokemukset erosivat toisistaan, johtuen perhe- ja läheissuhteista ja omasta kyvystä sopeutua ja menestyä. Eroja keskustelutulokseen syntyi osallistujien iän, sukupuolen ja elämäntilanteen vuoksi. Osallistujat olivat sekä eläkeläisiä että työttömiä. Keskusteluihin mukaan tulleet maahanmuuttajataustaiset asukkaat olivat niitä, jotka kokemuksensa ja rohkeutensa mukaisesti jo entuudestaan osallistuivat kansalais- ja asukastoimintaan. Erityistä oli yksittäisen heikossa taloudellisessa asemassa olevan pitkäaikaistyöttömän toteamus, että hänen ystäväpiiristään kuoli koronan aikana kolme henkilöä, ei itse koronaan, vaan välillisesti koronan aiheuttaman työttömyyden ja syrjäytymiskiirteen johdosta. Dialogiin osallistujat kertoivat erilaisia huolenaiheitaan. Koottiin havaintoja, miten päihderiippuvaiset varastivat käsidesipulloja ja jättivät ne tyhjäksi juotuaan roskaksi lojumaan asuinalueiden puistoihin. Kuultiin kohderyhmän edustajilta kritiikkiä siitä, miten he tai heidän vankilatuomion saaneet kaverinsa eivät päässeet suorittamaan rangaistusta vankilaan kun koronan vuoksi vankilat lykkäsivät täytäntöönpanoja. Käytännössä myös ne, joiden vankilaan lähtö oli ajankohtainen, joutuivat ratkaisemaan liikkumisen rajoitusten keskellä kulkemisen ongelmat kun julkisia liikennevälineitä tuli välttää ja varallisuus ei mahdollistanut taksilla ajamista.

Dialogit toteutettiin kohtaamispaikoissa, joissa normioloissa järjestetään säännöllistä päivätoimintaa. Tila itsessään koetaan turvalliseksi. Koronasulkuaikaa pidettiin harmittavana, mutta asiaan suhtauduttiin ymmärtäväisesti. Kohtaamispaikkojen taustaorganisaatioita (asukasyhdistys ja Jyväskylän kaupungin lähitalotoiminta) myös haastateltiin. Koska toiminta on osin kaupungin omaa tai kaupungin subventoimaa, ovat rajoitukset olleet ehdottomat. Korvaavaa, koordinoitua asukkaita osallistavaa muuta avointa toimintaa ei ole ollut tarjolla, esimerkiksi turvallisia kävelyjä tai tapaamisia ulkotiloissa. Kohtaamispaikoissa on jaettu maksutta maskeja ja tietoa koronasta. Tiloihin on päässyt sovitusti ja turvallisesti henkilö kerrallaan tapaamaan ohjaajaa tai työntekijää. Yhteisöllisyyttä ylläpitävää korvaavaa toimintaa ei ole korona-aikana ollut, puhelinkeskusteluja ja -ohjausta lukuun ottamatta. Kohtaamispaikkojen työntekijät ja vapaaehtoiset olivat etätöissä ja tavoitettavissa puhelimitse. Kaupungin organisaatioissa asukastoimintaan osallistuneet työntekijät oli siirretty muihin tehtäviin, kuten esim. koronan tartuntaketjujen selvitystyöhön.

Aikuisikäisten asukkaiden parissa toteutettiin Jämsässä dialogit kahdella eri asuinalueella: työpaja 1 pvm 9.9.2021 Vekkulan ja Juokslahden kylien alueella ja työpaja 2 pvm 27.9. Länkipohjassa. Molemmissa kohderyhmänä oli harvaan asutun maaseudun ikäihmiset, Länkipohjassa myös työttömät.

Lopputulos: Samaan aikaan Jämsässä Maaseudun kehittämissyhteistyö Vesuri ry:n rahoittaman kyläturvallisuushankkeen kanssa yhteistyö ei onnistunut sähköpostikeskusteluja syvällisemmin, kun

koronarajoitukset miellettiin tiukasti rajaaviksi. Onneksi paikallisten yhdistysten kanssa onnistui toteuttaa dialogitilaisuudet koronaturvallisesti terveysturvallisuusohjeet huomioiden. Työpajoja toteutettiin kaksi, ja molemmista saatu palaute oli hyvä ja kannustava. Koronan vuoksi ihmiset kokivat tulleen syrjäytetyiksi ja asukkaat kantoivat huolta tavallisista arkisista asioista.

7.1.2. Aukkaat erilaisissa elämäntilanteissa

Hankkeen selvityksissä haluttiin kuulla myös erityisryhmiä ja juuri sellaisia henkilöitä, jotka muutoin helposti jäävät vähemmälle huomiolle. Turussa toteutettiin 29.5.2021 työpaja maahanmuuttajataustaisille äideille, ja erityisesti kotiäideille ja yksinhuoltajaäideille. Auralan Setlementin kanssa yhteistyö alkoi jo hankkeen suunnitteluvaiheen aikana. Kohderyhmäksi valikoitui Auralan henkilöstön ammatillisen kokemuksen johdosta erityinen monikulttuurinen naisten ryhmä. Ryhmä koostui eri-ikäisistä pakolaistaustaisista yksinhuoltajaäideistä ja näiden lapsista. Case Aurala toteutettiin ulkoilmadialogina puistossa. Lapsille järjestettiin omaa turvallista ja valvottua toimintaa samaan aikaan äitejä osallistavan dialogin kanssa. Dialogissa korostui osallistujien anonymiteetti ja heidän mahdollisuus kokea olonsa paikassa ja tilanteessa turvallisiksi. Dialogiin osallistui myös osa Auralan ohjaajista sekä vapaaehtoisia tukihenkilöitä.

Loppuotulos: Osallistajat kokivat dialogin mielenkiintoiseksi tavaksi tuottaa kokemustietoa ja saada vertaistukea. Ulkoilmatoteutus edellyttää hyvää valmistelua. Lastenhoito oli järjestetty hyvin, ja tämä onkin edellytys kun halutaan osallistaa yksinhuoltajavanhempia.

7.1.3. Nuoret työpajoissa ja Discordissa

Ruotsinkielisellä rannikkoseudulla Pietarsaareissa järjestettiin 26.5.2021 menetelmäkoulutus, johon osallistuivat kuntien ja järjestöjen nuorisotyön ammattilaiset ja vapaaehtoiset. Koulutus toteutettiin yhteistyössä Folkhälsanin kanssa heidän tiloissaan, mutta koronarajoituksista johtuen hybridinä etäyhteyksin alueen eri toimijoihin. Toisena päivänä 27.5.2021 toteutettiin työpaja nuorten parissa toimiville tahoille ja kuntien nuorisotyöntekijöille. Paikallisten kanssa pidettiin ennakoon suunnittelua ja työkokouksia koronarajoitusten sallimissa rajoissa tapaamisten ja Teams-yhteyksien avulla. Face-to-face -työkokoukset After Eight -järjestön ja Folkhälsanin kanssa toteutuivat Pietarsaareissa käytännössä 26.5.-27.5.2021.

Loppuotulos: Hankkeen aikana tämän toteutusalueen kanssa tehtiin paljon yhteistä suunnittelutyötä, pidettiin nettikokouksia ja jaettiin tietoa kirjallisesti. Koronarajoitusten vuoksi varsinaista jalkautumista päästiin tekemään suunniteltua ja toivottua vähemmän. Käynti toimialueella oli antoisa. Kokouksia ja vuoropuhelua kuntien viranhaltijoiden ja nuorten parissa toimivien järjestöjen kanssa toteutettiin onnistuneesti. Itse nuoriin ei onnistuttu saamaan niin paljon kontaktia kuin oli toivottu, kun työpajat eivät rajoituksista johtuen toteutuneet. Yksittäisiä nuoria haastateltiin After Eightin toimintakeskuksen vierailun 27.5.2021 yhteydessä. Kokemus ja havainto johti siihen, että lähdettiin kehittämään nuorten osallistamista digitaalisiin keinoihin.

Vuonna 1987 perustettu Musikcafé After Eight ry on pietarsaarelainen nuorisoyhdistys, joka on järjestänyt nuorisotoimintaa runsaan 30-vuotisen olemassaolonsa ajan. Perusajatus on tarjota 15-29-vuotiaille nuorille vaihtoehtoinen kohtaamispaikka (Isokatu 6, Pietarsaari, Postimestari Emil Liljan perinnetalo) ja samalla osallistaa ja aktivoida heitä. Tärkeä osa toimintaa on tarjota nuorisotyöpaja AE Verstaalla harjoitteleville nuorille turvallinen ja innostava työympäristö. After Eightin korttelissa toimii

Verstaan ja lounaskahvilan lisäksi tapahtumapiha, Nuorisoasema Fiilis ja etsivä nuorisotyö. Etsivien työaluetta on Pietarsaari, Kruunupyy, Luoto, Uusikaarlepyy ja Pedersöre. Nuorisoasema Fiilis työskentelee nuorten mielenterveyden hyväksi. Nuorten ohella apua saavat konsultoinnin muodossa näiden vanhemmat ja opettajat.

Jämsässä nuorille kohdennettu työpaja toteutettiin 2.9.2021. Neuvottelut ja valmistelut tehtiin yhteistyössä Jämsänlaakson Settlementin ja oppilaitoksen kanssa 29.12.2020 ja 3.6.2021. Yhteistyö toteutui projektina 'Turvallinen koulutie', jossa yhteisö- ja ympäristötaiteen avulla lisättiin turvallisuuden tunnetta ja kehitettiin osallistavia työtapoja. Koulun lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus osallistua piirustuskilpailuun, jonka avulla paikallisen taiteilijan ohjaamana valittiin yhteisötaideteoksen kuvitus. Lapset ja nuoret pääsivät tunnelin betoniseiniä itse maalaamaan.

Lopputulos: Nuoret osallistuivat suunnitteluun ja toteutukseen. Samalla he saivat yhdessä käsitellä ja kehittää koulutien turvallisuutta ja koulun lähialueen viihtyisyyttä. Toimijuus vahvisti omistajuutta ja jakoi vastuuta. Mukana oleminen ja osallisuus koettiin tärkeäksi ja heille annettiin kannustavaa palautetta.

Erityisesti nuorille kohdennettu valtakunnallinen digitaalinen työpaja toteutettiin viikolla 52/2021. Toteutuksessa käytettiin Discord-alustaa. Yhteistyökumppanina oli mukana Sekasin chatissa -verkosto. Sekasin chat on valtakunnallinen, laajasti avoinna oleva 12–29-vuotiaille tarkoitettu keskustelupalvelu, joka tukee mielenhyvinvointia ja mielenterveyden ongelmista selviämistä. Palvelu on ilmainen, anonymi ja luottamuksellinen. Sekasin -kollektiivin koordinaatiosta vastaavat MIELI Suomen Mielenterveys ry, Suomen Punainen Risti, Settlementtiliitto sekä SOS-lapsikylä.

Lopputulos: Nuorten sometiloista on koronapandemian aikana ja vaikutuksesta tullut vielä vahvemmin nuorten arjen tila ja työkalu. Tämä luo hyvän mahdollisuuden, ja toisaalta jopa tarpeen, että lapsi- ja nuorisotyön yleinen toteutus ja erityinen auttaminen jalkautuvat myös niihin tiloihin ja palveluihin, mistä itse nuoret löytyvät. Discord ja sen kanavat, kuten mm. Sekasin Chat ja Sekasin Gaming, ovat kasvattaneet suosiotaan, mutta nekin pystyvät palvelemaan vain murto-osan niistä nuorista, jotka sitä apua tarvitsevat tai siitä hyötyisivät. Toistaiseksi palvelua on lähestulkoon vain suomeksi ja jossain määrin ruotsiksi. Maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä lisää tarvetta palvelulle muilla kielillä. Nykyisellään kieliversioita tuotetaan pienimuotoisesti ja yksilöllisesti vapaaehtoisvoimin. Vapaaehtoistyö on edullista, mutta ei suinkaan ilmaista, kuten Naapuriapu-työryhmän raportissa ja suosituksissa todetaan. Verkossa toteutettava lapsi- ja nuorisotyö tarvitsee enemmän resursseja ja lisää rakenteita. Työtä edelleen kipeästi tarvitaan. Koronavuosina tarve kasvoi räjähdysmäisesti, kun yhteiskunta meni lukkoon. Nuoret, joilla oli digivälineitä käytössä ja hallussa, menivät omaan maailmaansa/someen ja olivat näissä "tiloissa" kavereidensa tai vertaisten kanssa. Nuorten käyttämä digitaalinen kenttä uudistui, palveluita ja alustoja viihteellistettiin. Käyttäjämäärät lisääntyivät ja toiminta sai vauhtia, myös palveluiden kehittämisen osalta. Nuorten digitaalisissa tiloissa tehtävä ennalta tukeva työ ei ehtinyt kehittyä samaan tahtiin, koska tarvetta ei tunnistettu tai nähty mahdollisuutta tarjota juuri tässä ympäristössä palveluja nuorille. Tiedon ja ymmärryksen puutteesta johtuen myös tarpeeseen vastaamisen ja tilaisuuden tuoman mahdollisuuden hyödyntäminen jäi puutteelliseksi. On selvää, että toimintaa ja jalkautuvaa työtä tarvitaan nuorten arjen turvallisuutta tukemaan sekä ennalta estävän ja ennalta tukevan työn tekemiseen, mutta myös mahdollisten ei-toivottujen tapausten, huonon käyttäytymisen tai rikosten selvittämiseen.

Hankkeen aikana saimme yhteistyökumppaneilta, Sua varten somessa ja Sekasin Chat -yhteisöiltä tukeaa omien Discord-alustaisten dialogitapahtumien järjestämiseen ja markkinointiin.

Nuorten chat-keskusteluissa käsiteltiin kysymystä, mihin korona on vaikuttanut sinun arjessasi.

Vastauksena oli, että liikkumisen vapautta on rajoitettu, ei saa tavata läheisiä ja ystäviä, ei saa urheilla, ei saa käydä baareissa, maskit ja pikatestit tulevat kalliiksi. Ratkaisuksi nuoret esittivät 15 min henkilökohtaista juttelua verkossa tai turvallisesti tavaten, turvallisen ihmisen seuraa. Nuoret näkivät, että heiltä voi odottaa ja heille sallia mielipiteen muodostamista ja omaksumista. Kaivattiin yhteisöllisyyttä, mahdollisuutta olla jossain. Toivottiin, että erimielisyys olisi luvallista, tai siis että ei ensisijaisesti tuomittavaa, vaan luvallista 'oireilua'. Tunteita pitäisi voida näyttää ja osoittaa.

7.2. Kansalais- ja järjestötoiminnan vaikuttavuus kunnissa

Pandemian jälkeen kunnilla on parempaa tietoa kansalais- ja järjestötoiminnan vaikuttavuudesta kriisitilanteessa, sen torjunnassa ja vaikutusten vähentämisessä. Vaikuttavuudella saadaan kuntia välittämään tietoa asukkaiden käyttöön, esimerkiksi julkisten palveluiden ohessa tai muussa neuvonnassa ja ohjauksessa tilanteissa, joissa kunnan työntekijä kohtaa kuntalaisen. Kunnilla on suuri merkitys asukkaiden kokemasta turvallisuudesta, kun tietoa on avoimesti saatavilla. Pelkkä sähköinen formaatti ei toimi – tarvitaan vielä painettuja oppaita – mutta myös palveluohjausta. Vrt Jyväskylän kaupungin palveluopas.

7.3. Oppaat osallistavien dialogien tuottamiseksi

Hankkeen aikana on toteuttu dialogeja, joiden kokemusten ja oppien perusteella tuotettiin dialogien järjestämisen apumateriaalit. Dialogitapahtuman järjestäjän opas on tarkoitettu kaikille asuinalueensa tai yhteisönsä turvallisuudesta ja turvallisuuden tunteesta kiinnostuneille henkilöille ja muille, jotka haluavat järjestää turvallisuusdialogeja. Turvallisuusdialogi on ohjattu keskustelutilaisuus, jossa käsitellään turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyviä asioita. Nämä asiat voivat olla konkreettisia aiheita, huolia tai epäkohtia, tai abstraktia, yleistä keskustelua nykytilasta tai tulevaisuudesta.

Kuva: Dialogioppaat

Turvallisuusdialogit kytketään tässä kontekstissa turvallisuuden edistämisen työkaluksi niin sanotuksi rikoksentorjunnan turvallisuuden tunteen edistämisen yhteisöpedagogiseksi välineeksi. Turvallisuusdialogin järjestäjän oppaassa käymme läpi dialogitapahtuman järjestämisen ideointi- ja suunnitteluvaiheesta toteutusvaiheeseen aina tapahtuman päättämiseen ja palautteeseen asti. Tarkoituksena on antaa käytännön vinkkejä ja neuvoja dialogitapahtuman toteuttamiseen. Näistä vinkeistä olemme itse hyötynneet. Olemme havainnoineet dialogitapahtumien palautteita ja tarkasteleet omaa toimintaamme kriittisesti.

Hankkeen työn yhteydessä kerätty dialogityön ja työpajojen osaaminen ja kokeilut oli tarkoitus kokoa ja kerätä kansien väliin muiden käyttöön ja kokeilujen ja kehittämisen tueksi. Tehdä näistä yhdessä opituista asioista tukimateriaalia tukeakseen paikallisten dialogitapahtumien onnistumista.

Saavutettavuuden kannalta olisi hyvä jos materiaalit olisivat sähköisesti ladattavissa esimerkiksi kansallisen rikoksentorjuntatyön www.rikoksentorjunta.fi nettisivuilta. Materiaalit - oppaat ja kuvitukset - on toteutettu yhteiseen käyttöön ja paikallisen turvallisuuden tunteen yhteisöllisyyden edistämisen työn ja yhteisöllisen oppimisen tueksi.

8. Osallisuustyökalut

Osallisuus mahdollistuu mukana olemisella ja toimijan kokemuksesta merkityksellisestä tekemisestä. Alkeellisimmillaan osallistujalle riittää oma oleskelutila olla läsnä ja kuunnella keskustelua. Tässä tarkoituksessa (dialogi) aito face-to-face läsnäolo on toimivampi kuin etäyhteys, vaikka kuva ja ääni olisivat mukana. Mutta lähtökohtaisesti myös etä- ja digiosallisuus on osallisuutta, kunhan siihen on välineet ja taito.

Läsnäoloa - paikalla tai etänä - seuraavassa vaiheessa toteutuu toimijan osallisuus argumentointina, siis kommenttina tai muuten henkilökohtaisena puheenvuorona, tai mahdollisuutena jättää merkki, vaikka teksti post-it-lapulla. Puheenvuoroon liittyy vastavuoroisuus, siis velvollisuus antaa kullekin oma hetki puhua ja samaan aikaan toisille hetki kuunnella. Osoittautui, että tämä on tärkeä sosiaalinen taito - toisen puheenvuoron kunnioittaminen! Dialogin aluksi voidaan kuitenkin sopia puheenvuorojen maksimikesto, ja vetäjä toimii 'kellokallena'. Tiimalasit tai kännykän ajastintoiminto ovat avuksi tässä. Menettely lisää tasa-arvoa ja auttaa aikatauluttamaan työskentelyä.

Ennakoinnin ja aidon osallisuuden varmistamiseksi tulisi olla mahdollisuus osallistua toimenpiteeseen jo sen pohtimis- ja suunnitteluvaiheessa. Osallisuuden demokratia- ja yhdenvertaisuusperiaatteiden lisäksi työpajaan liittyy paljon taktiikkaa ja välineitä, joilla mahdollistuu osallisuus (fasilitoituu), ja tekeminen tulee näkyväksi. Dialogin vetäjällä voi olla käytössään erilaisia työkaluja, kuten hankkeen webinaariaineistossa on muun muassa tunnistettu. Käteviä työkaluja ovat esimerkiksi sähköiset mobiililaitteilla tehtävät pika- tai tunnelmakyselyt, esim. menti.com tai kahoot. Esimerkiksi nuorten työpajoissa käytettiin maalaamista betoniseinään ja digitaalista osallistumista Discord-alustan avulla.

Dialogiin liittyvänä kannusteena toimii hyvin tapahtumapaikassa oheisohjelma, esimerkiksi näyttely, joka lisää kiinnostusta tilaan ja paikkaan ja mahdollistaa väliaikatoiminnan (paussit työskentelylle). Kokemuksemme mukaan myös kun dialogin paikka on maaseutumatkailuyritys, joka tuottaa kestävän kehityksen periaatteilla lähiruokaa, se loi hyvää tunnelmaa ja arvopohjaa keskustelulle. Mukavaa oli kun hävikin vähentämiseksi voitiin antaa ruokaa mukaan take-away-periaatteella.

Ulkoilmassa toteutetun dialogitilaisuuden osallisuutta rajoittivat tai estivät - ellei näitä huomionnut jo valmisteluvaiheessa - esimerkiksi sääuhka, mahdollinen liikenteen melu ja käytettävissä olevien saniteettitilojen puute. Muita ratkaistavia käytännön asioita oli tällaisen työpajan fasilitointi (kalustus, istuimet, tarjoilu- ja työpöydät, materiaalin, fläppitaulun, papereiden tai muun sellaisen esilläolo).

Hankkeen koulutusmateriaali sisältää tietoa osallisuuden työkaluista ja koostuu webinaarisällöistä A) Pietarsaari 26.5.2021 ”Inspirationseftermiddag - dialoger och worldcafe”. Koulutusmateriaali osallisuuden työkaluista kuntien nuorisotyöntekijöille, B) Osallisuustyökalut - Setlementtiliiton Lanu-webinaari 11.10.2021. Koulutusmateriaalien pdf-diat ovat erillisliitteinä.

9. Koronan vaikutus rikollisuusilmiöihin ja -lukuihin vuonna 2020

Hankkeen suunnitteluvaiheessa ja selvitysten edistyessä voitiin todeta, että korona aiheuttaisi ja aiheutti pelon tunnetta ja mahdollisti väärien toimintaa, hyväksikäyttöä ja saattoi kannustaa rikollisessa tarkoituksessa hyötymään kansalaisten, yhteisöjen ja yritysten erikoisesta tilanteesta. Settlementtiliiton kehittämissuunnittelija Ville Kujanpää sai tehtäväkseen koota havaintoja koronaan liittyvistä rikollisuusilmiöistä ja rikollisuuden näkymisestä eri maiden rikollisuusluvuissa. Kujanpään laaja selvitys on erillisenä liitteenä raportin lopussa.

Huolimatta rikollisuusilmiöiden esiintymisestä, koronatilanteissa suurin uhka ja huolenaihe kaikille yksilöille heijastui henkiselle puolelle. Pandemian aiheuttamat poikkeukselliset olot ja epävarmuus terveydestä ja tulevaisuudesta heikensivät itsessään turvallisuudentunnetta. Rikosuhripäivystys totesi kansalaisten kärsivän tuplakuormituksesta sekä rikosten että koronan vuoksi.

Huomattavimmat ja huolestuttavimmat kärjet Kujanpään raportissa ovat huumoririkollisuuden kasvu, henkilöön ja omaisuuteen liittyvien rikosten siirtyminen nettiin, lapsiin kohdistuneet ja perheiden sisäiset rikokset jäivät ilmeisesti ilmoittamatta, toimitusjohtajarikokset ja rakkaushuijaukset lisääntyivät, henkirikosten määrä kasvoi päihdeongelmien ja stressin vuoksi ja palvelunestohyökkäykset internetissä yleistyivät.

Kujanpään selvityksestä käy ilmi, että merkittävä ero Suomen ja muiden Euroopan maiden korona-aikaisten rikollisuusilmiöiden välillä on huima kasvu muun muassa huumausainerikoksissa. Suomen korona-aikaiset jätevesitutkimukset antavat kohoavia lukuarvoja lääkaineiden, huumeiden ja päihteiden käytöstä, kun samaan aikaan muiden maiden käyttäjämäärät olivat laskussa. Yllättävä löytö on myös Suomen väkivaltarikosten raju lisääntyminen. Tuntui, että kriisi tuotti rikosaallon. Lisäksi merkille pantavaa on, että Suomen rikollisuuden kasvu oli sangen kotoperäistä, koska koronan vaikutuksesta maiden väliset matkustusrajoitukset estivät myös rikollisten liikkumisen.

Tässä yhteydessä emme päädy analysoimaan enempää Kujanpään selvitystyötä, sillä aiheeseen liittyy paljon lähdeaineistoa. Parhaimman käsityksen selvityksestä saa tutustumalla itse liitteeseen ja sen linkkimateriaaliin. Median ja asiantuntijoiden lisäksi myös Poliisi tiedotti rikollisuuden ilmentymistä, kuten Kujanpää toteaa.

Helsingin yliopiston tekemän selvityksen (2021) perusteella¹⁰:

Viranomaisten tietoon tullut rikollisuus on viimeisen kymmenen vuoden aikana pääosin laskenut. Vuonna 2020 rikokset kuitenkin lisääntyivät selvästi edellisvuodesta. Merkittävänä tekijänä on ollut omaisuus-, liikenne- ja huumausainerikosten kasvu. Myös viranomaisten tietoon tulleet seksuaalirikokset ovat lisääntyneet.

Katsauksessa todetaan, että se ei korvaa pandemian kriminologista perustutkimusta. Mutta, että toisaalta rajoitustoimien vaikutukset väestön rutiinitoimintoihin olivat niin mittavat, että niillä on kriminologisen teorian – ja tutkimuksenkin – valossa vaikutuksia eräisiin rikoslajeihin.

Kriminologian piireissä on heti globaalin lock down -ilmiön alkaessa keväällä 2020 puhuttu poikkeusoloista kuin globaalista ainutlaatuisesta ”kriminologisesta laboratorista”. Poikkeusolojen vaikutukset rikollisuuteen tiedettiin ja arvailtiin heti olevan mittavia, sekä ennustettavia, että ennalta-arvaamattomia, ja että samoissa

¹⁰ Rikollisuustilanne 2020. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Toim. Ilari Koltola. Katsauksia 49/2021. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/337259>

asioissa eri yhteiskunnissa ja valtioissa voi olla erityyppisiä seurauksia. Osittain tuli sekä rajoitteita että valitettavasti saman tien uutta tilaa rikollisuudelle. Rutiiniaktiiviteettiteorian valossa kasvaneen turvattomuuden tunteelle ja pelon hyväksikäytölle oli heti tilaisuuksia, uusia paikkoja ja potentiaalisia uhreja tarjolla. Valitettavasti tilanteen hyväksikäytölle löytyi myös tekijöitä. Kriminologisesta näkökulmasta katsottuna, monen tason ja tavan muutokset rikollisuudessa ovat vuosiksi tästä eteenpäin erittäin mielenkiintoinen tutkimusaihe alan tutkijoille. Tutkimus tulee olemaan tärkeää välittömästi tapahtuneiden muutosten ja ilmiöiden takia, että myös niiden seurausten takia, joiden vaikutuksia voidaan nähdä ja mitata/analysoida vasta vuosien kuluessa. Näitä tulevat olemaan esimerkiksi vauvoille, lapsille ja nuorille aiheutuneet vaikutukset, muutokset poikkeusoloissa kasvamiselle ja oppimiselle sekä sosiaalisille taidoille heidän aikuistuuksaan. Yksi, mikä settlementityön ja koko järjestökentän sisäisen ja kunkin välisen yhteistyön ja ennalta tukevan ja ennalta estävän työn kannalta tullaan mahdollisesti näkemään, on seuraukset turvattomuudelle, rikollisuudelle, syrjäytymiselle ja pahoinvoinnille, kun yhteiskunnan rakenteet ja tuki on rikki tai pois päältä kokonaan ja niiden palauttaminen on ollut haastavaa tai jopa vaikeaa parin vuoden poikkeusolojen jälkeen. Kun menetetään kontakti yhteiskunnan haavoittuvassa asemassa oleviin ja riskiryhmien tukemisen kontaktit katkeavat, hiljaisen tiedon ja palvelutarpeiden tietotaito heikkenee. Palvelut ja niiden tilat siirtyy ja muuttuu. Paluuta edeltäneeseen tilanteeseen, verkostoihin ja kontakteihin ei ole välttämättä samalla tavalla. Paljon on opittu ja rakennettu uutta, resilienssiä ja transformatiivista oppimista, mutta tähän pakottaneella voimalla on ollut myös hintansa. Samalla kun on menetetty tai jouduttu luopumaan monista huonoista ja ei-niin-toimivista asioista, on myös menetetty hyviä toimivia asioita. Yhteiskunta uudistuu. Toiminta- ja ajattelutapamme sekä arvomme testataan ja päivitetään samalla.

Mielenkiinnolla odotamme kansallisen, pohjoisen ja kansainvälisen kriminologisen tutkimuksen ja sosiaalityön ja sosiologian selvityksiä, tuloksia ja suosituksia. Miten tästä eteenpäin? Millaista ennalta tukevaa ja korjaavaa työtä tarvitaan jatkossa, ja millainen on niiden välisen suhteen tasapaino ja resursointi? Millaiset ovat tulevaisuudessa kolmannen sektorin ja viranomaistoimijoiden resurssit, tuki ja tehtävät ja rajapinnat, toimijat? Onko meillä resursseja tunnistaa palvelutarpeita ja tarvitsijoita ja tuottaa riittävästi tarvittavia palveluja? Mistä valitettavasti luovumme tai tingimme, ja mitä tulee tilalle, millaiset resurssit, työkalut ja osaaminen?

.

10. Yhteys Naapuriaputyöryhmään 2012-2014

Hanke toteutti sisäisen turvallisuuden edistämistä kuten rikosentorjuntaneuvoston (RTN) asettama ensimmäinen naapuriaputyöryhmä, jonka toimikausi oli 23.10.2012 – 30.04.2014. Naapuriaputyöryhmä rakensi moniammatillista yhteistyötä viranomaisten, järjestöjen, elinkeinoelämän ja kansalaistoiminnan käytänteiksi. Työryhmä julkisti selvitysraportin toimenpidesuosituksineen. Työryhmän työ sai positiivisen vastaanoton ja tätä työtä ja sen suosituksia on arjessa jokainen tahollaan tehnyt. Se oli tärkeä pohja naapuriaputyölle. Mielestämme nyt tarvitaan tehostettua työtä ja edellisen saavutetun tuloksen päivittämistä nykytilanteeseen koronapandemian johdosta. Hankkeen aikana ohjelman arvioinnin yhteydessä tehtiin lausunto suosituksineen valtakunnallisen rikosentorjuntatyön tukemiseksi ja kehittämiseksi kansalais- ja järjestötoiminnan näkökulmasta.

Hankkeen kuluessa saatoimme vahvistaa sen, minkä naapuriaputyöryhmä totesi mietinnössään. Yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen merkitys ei ole suinkaan pienentynyt ajan kuluessa. Yleiset ja yhteiset periaatteet toimivat korona-aikanakin ja ovat erityisen tärkeitä yhteistoimintakyvyn ja luottamuksen synnyttämisen näkökulmasta. Koska naapuriaputyöryhmän näkemykset ovat vaikuttavia, nostamme ne jälleen yleiseen tarkasteluun.

Turvallisuudentunne syntyy luottamuksesta ja vuorovaikutuksesta - ei piikkilangoista eikä valvontakameroista

Asukkaiden turvallisuudentunne syntyy vuorovaikutuksesta, yhteisöllisyydestä ja myönteisistä kokemuksista. Vuorovaikutusta syntyy asukkaiden, viranomaisten ja alueen toimijoiden kesken ja välillä. Omat kokemukset ja mielikuvat vaikuttavat suuresti koettuun turvallisuudentunteeseen. Rikostilastot eivät kerro tästä paljoakaan. Viranomaiset eivät pysty ratkaisemaan kaikkia viihtyvyyden tai turvallisuuden puutteita. Yhteisöllisiä rakenteita vahvistamalla mahdollistetaan ihmisten itsensä luomat ratkaisut asuinalueidensa ongelmiin.

Yhteiseen toimintaan osallistuminen on mahdollisuus, ei velvoite. Mitä helpommaksi eritasoinen osanottaminen on tehty, sitä varmemmin jokainen löytää oman mahdollisuutensa osallistua. Yhteisellä toiminnalla konkreettisten tulosten lisäksi myönteinen vaikutus koettuun turvallisuudentunteeseen ja viihtyvyyteen.

”Tänään autan, huomenna pyydän ja saan itse apua.”

Joskus autettavalle voi muodostua kokemus kiitollisuudenvelasta, riippuvuudesta tai auttajan rasittamisesta. Avunsaaja voi tuntea syyllisyyttä ja häpeää avuntarpeestaan. Haasteita voivat olla myös kieli- ja kulttuurierot. Joillekin avun pyytäminen on helppoa, toisille vaikeaa.

Tiloja tarvitaan asukkaiden yhteistoimintaan

Yhdessä tekeminen hyödyttää enemmän kuin saman asian tekeminen eri tahoilla erikseen. Yhteistoiminta edellyttää suunnittelua ja helposti saavutettavia kohtaamispaikkoja. Yhteisöllisyyden edistämiseen tarvitaan joskus ”yhteisötalkkareita”. Yhteisöllisyys ei synny pelkistä tiloista, etenkin jos tiloilla on monia erilaisia käyttäjiä. Tilalla olisi hyvä olla kasvot. Tehtävä voidaan antaa

esimerkiksi asukkaista valittavan taloisännän tai kylätalkkarin suoritettavaksi, mahdollisesti korvausta vastaan.

Kokoontumistilan pitäminen avoimena ja matalakynnyksisenä edesauttaa kaikkia halukkaita käyttämään tilaa yhdenvertaisesti. Taloisäntä neutraalina toimijana varmistaa tilan tasapuolisen ja yleishyödyllisen käytön sekä motivoi asukkaita vaikuttamaan ja toimimaan yhteiseksi hyväksi. Yhteisten asioiden hoito ja toimijoiden ristiriitojen ennaltaehkäisy vahvistaa yhteistoimintakykyä ja lisää turvallisuuden tunnetta. Kun omassa talossa tottuu toimimaan yhdessä naapureiden kanssa, voi samalla asenteella rakentaa yhteistyötä naapuritalojen ja sitä kautta asuinalueen kesken.

Verkostoyhteistyön vahvistaminen – toimijat verkostoitumaan!

Asuinalueilla on jo luonnostaan monta toimijaa: asukkaat, kunta, viranomaiset, seurakunnat, asunto-osakeyhtiöt, järjestöt ja paikalliset yritykset. Usein nämä toimivat toisistaan tietämättä. Tämä on resurssien tuhlausta ja aiheuttaa jopa tavoitteiden päällekkäisyyttä. On tärkeää oivaltaa, että käytössä on vain yksi yhteinen ”lompakko”. Riittämätön kommunikointi toimijoiden välillä ja asukkaiden kanssa saattaa aiheuttaa sen, että kaikki panostavat tai vetäytyvät samanaikaisesti ja yhteisvaikutus kääntyy toiminnan tarkoitusta vastaan. Yhteistoiminnalla saataisiin prosesseihin pitkäjänteisyyttä, esimerkiksi limittämällä hankkeita peräkkäin päällekkäisen työskentelemisen sijaan. Asukkailla on arvokasta tietoa alueen tarpeista ja mahdollisuuksista. He eivät kuitenkaan ole ainoastaan informaation lähteitä tai asiakkaita vaan kumppaneita, aktiivisia toimijoita. Onnistuneen yhteistyön edellytyksiä ovat luottamus, kunnioitus, avoin ja läpinäkyvä yhteistyö toimijoiden kesken sekä samalla puolella työskentelemisen asenne. Nämä edellyttävät organisaatioiden sisällä avointa suhtautumista toisiin alueen toimijoihin. Toiminnan vaikuttavuuden edistämiseksi tulee etsiä tapoja nähdä eri toimijoiden työ osana suurempaa kokonaisuutta. Olennaista on myös panostaa avoimeen viestintään.

Osallisuuden kehittämisessä asukkaiden aidot vaikutusmahdollisuudet ovat keskeisiä. Usein arkikokemukset osoittavat, että todellisia vaikuttamiskanavia on vaikea löytää, tunnistaa ja hyödyntää, eikä niiden vaikuttavuudesta ole varmuutta. Uusien vaikuttamiskanavien luomisesta ja hyödyllisyydestä tulee huolehtia ja niistä tulee aktiivisesti tiedottaa.

Korona 2020 turvallisuus -hankkeen tuloksena nostamme jälleen esiin toimenpide-esityksen: Nykyisen kuntalain § 27 mahdollistaa kansalaisten kuulemisen ja osallisuuden. Kuntien tulee käyttää tätä mahdollisuutta enemmän ja laintulkintaa tulee terävöittää kuntia velvoittavaksi. Koottu tieto paikallisista vaikuttamismahdollisuuksista tulee olla helposti saatavilla. Voimme todeta, että naapuriaputyöryhmän toinenkin toimenpide-esitys on edelleen ajankohtainen: Rikksentorjuntaneuvoston Kansallinen rikksentorjuntaohjelma Turvallisuustalkoot (1999) päivitetään tämän päivän kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskuntaa palvelevaksi. Ohjelman tulee tunnistaa kansalaisten vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet rikosten ennaltaehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämisessä. Vastaavasti lisätään rikksentorjuntaneuvoston kokoonpanoon kansalaisyhteiskunnan toimijoita.

Naapuriaputyöryhmän huoli viranomaistyön ja kansalaistoiminnan rajapintojen tunnistamisesta tuntuu saaneen uutta huokoisuutta koronatilanteissa. Mielestämme koronapandemian aikana kansalaistoiminnalle oli enemmän tilausta kuin normaalioloissa.

Rajapintojen tunnistamisesta naapuriaputyöryhmä on lausunut: *Jokaisella hyvinvointiyhteiskunnan kansalaisella on oikeus reagoida kielteisiin ilmiöihin ja asioihin omassa asuinympäristössään.*

Jokainen on vastuussa itsestään mutta myös muista. Julkisen vallan tehtävien ja kansalaistoiminnan välinen raja on pidettävä selvänä edistettäessä kansalaisaktiivisuutta rikosentorjunnassa. Suomalaisen yhteiskunnan selkäranka on viranomaiselle määrätty tehtävät ja oikeudet. Haja-asutusalueidenkin turvallisuuspalvelut tulee järjestää viranomaisvoimin. Poliisin rinnalle ei pidä kehittää hätävarjelu- ja kiinniotto-oikeuksiin tukeutuvaa kansalaistoimintaa ihmisten ja omaisuuden suojelemiseksi tai rikollisten kiinniottamiseksi. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä ei tule siirtää kansalaisyhteiskunnalle, vaan sen voima on muualla.

Kansalaistoiminta voi olla lisäresurssi tilanteissa, joissa julkiset voimavarat todetaan sietämättömän riittämättömiksi. Naapuriaputyöryhmän työskentelyvuosina ei voitu aavistaakaan koronapandemian kaltaista tilannetta.¹¹

Lisätietoa:

[Naapuriaputyöryhmänraportti](#)

[Naapuriaputyöryhmän suositukset](#)

11

<https://rikosentorjunta.fi/documents/5235988/5433758/Naapuriapu-tyoryhma+kuvat+ja+suositukset+23052014.pdf/a84cefeb-2b78-4a56-84c3-c0ea1b6301f5/Naapuriapu-tyoryhma+kuvat+ja+suositukset+23052014.pdf>

Loppusanat

Keväällä 2020 hankehakemusta kirjoittaessa oli tiedossa maailman vallannut koronapandemia. Tuntui tärkeältä reagoida tilanteeseen ja synnyttää sen ympärille yhteisöllistä toimintaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelman ajattelun mukaan yhteiskunnalla on vain yhdet resurssit. Oli tärkeää miettiä, miten tässä koronatilanteessa nämä resurssit ovat käytettävissä ja miten ne joustavat. Mieleen nousi huoli, käyttäkö joku tätä poikkeuksellista tilannetta väärin omiin tarkoituksiin?

Sittemmin koronaan on saatu eri tautivariaatioita, lääketieteellistä tutkimusta ja kehitystä sekä yhteiskunnallista vastareaktiota. Ratkaisuja, uusia palveluja ja toimintatapoja on syntynyt. Yleistieto kaikenlaisista pandemioista ja terveysturvallisuudesta on lisääntynyt. Jyrkistä rajoitteista on luovuttu, mutta turvallisuusohjeita annetaan edelleen. Seurantavaiheessa tarkastellaan syntyneitä vaurioita, esimerkiksi ihmisten eristämisestä, yksinäisyydestä ja henkisistä vammoista, sekä tehdään korjaavia toimenpiteitä. Vaikka sairaus- ja kuolemalukemat eivät ole täysin nollaantuneet, on tilanteesta tullut uusi normaali.

Koronan rinnalla yksilöön vaikuttavat myös globaalit ilmiöt tai ongelmat, kuten digitalisaatio ja ilmastonmuutos. Mietittäväksi tulee, mihin omat valintani vaikuttavat ja miten pysyn ajan tasalla. Samaan aikaan yhteiskuntaan on astunut jo uusi iso huoli - kansainvälinen konfliktitilanne Ukrainan sodan vuoksi. Tämä on saanut liikkeelle pakolaistulvan, käynnistänyt energiakriisin ja kohdistanut huomiota huoltovarmuuskysymyksiin. Varmasti yhteiskunnalliselle keskustelulle turvallisuudesta, luottamuksesta ja sopimuksellisuudesta on tilausta edelleen! Ehkä osa näistä voidaan käydä dialogina?

Jos korona oli yksi yhteisöllisyyttä ja yhteiskuntaa ravisteleva ulkoinen tekijä, ovat tuossa aiemmin kuvatut muut haasteet sitä myös. Voimme hankkeen tuloksena väittää, että vuoropuhelulla ja samaan piiriin kokoontuvalla pohdiskelulla ryhmä ihmisiä, eri-ikäisiä asukkaita ja toimijoita, voi ottaa käsittelyyn niin positiivisia kuin negatiivisia asioita. Ryhmän jäsenet oppivat toinen toisiltaan ja ovat vertaistukena. Ryhmä voimaantuu yhteisöllisyydestä ja yhdessä tekemisestä.

Karrikoidusti tulkiten ja skenaarioita tarkkaillen, suomalaisen yhteiskunnan erityispiirteet ovat syventyneet ja ihmisten keskinäinen erilaisuus lisääntynyt. Ukraina sodan vuoksi olemme entistä monikulttuurisempia ja energiakysymysten johdosta eriarvoisempia. Väestöryhmien polarisoituminen on kiihtynyt. Nuoret voivat entistä huonommin ja vanhukset jäävät liian helposti heitteille. Tai sitten näiden ilmiöiden ääni nousee yli muiden sävyjen.

Muutosten, haasteiden ja kriisien hillitsemiseksi ja tilanteen haltuunottamiseksi yhteinen ajattelu ja puhe ovat hyväksi. Turvallisuus, sen tunne tai puute on subjektiivinen kokemus. Siihen liittyy ominaisuus, että se tulee sanoittaa tai tuoda ilmi. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus tulla mukaan ja osallistua oman kokemuksen ilmaisuun! Olemme saaneet parhaiten asian näkyville prosessissa, jota kutsumme dialogiksi. Mitenkään yksisuuntaisella, analogisella kyselyllä tai haastattelulla ei voisi saada niin herkkää ja moniulotteista ääntä tai näkyä esiin kuin dialogin avulla olemme onnistuneet!

Hankkeen tulos kertoo meille miten ihmiset tunsivat itsensä koronan johdosta ulkopuolisiksi. Toimijuus siirtyi (ehkä) liikaa viranomaisille, jotka sanelivat ja rajoittivat. Poikkeava tilanne herätti pelkoa, epävarmuuden tuntemuksia ja yksinäisyyttä, joita olisi voinut jo tilanteen kuluessa paremmin käsitellä. Kuten Vekkulan kylä osoitti, sosiaalisia taitoja olisi voinut kehittää ja haltuunottaa jo ennakoidusti. Erilaiset yhteisölliset menetelmät, kuten asuinalueiden asukkaita osallistava turvallisuussuunnitelma voi kuulostaa raskaalta ja työläältä prosessilta toteuttaa, mutta tähän isoon aiheeseen liittyviä pienempiä yksityiskohtia ja teemoja voisi käsitellä yhteisöllisesti toimijoiden oman varsinaisen toiminnan lomassa.

Kokemustemme mukaan dialogimenettely on joustava ja myötäilee osallistujien ja toimijoiden mukana. Se on ketterä ja tilanteeseen sopeutuva. Se on monistettavissa ja siirrettävissä. Dialogin voi toteuttaa pienenä tai isona. Dialogista voi tuottaa sarjan tai tehdä sen kertaluonteisesti. Paras dialogi on sellainen, jossa äänet porisevat ja kynät suihkivat paperilla. Toivomme että rohkeasti tulette koolle ja annatte tilanteen viedä mukanaan! Siihen valmistautumiseen ja itse hetkeen meidän ajatukset ovat teidän käytettävissänne ja apunanne. Eläköön dialogi!

LIITE 1 Selvitystyön case-tapauksista lyhyesti

Kuvaamme, minkälaisia dialogeja olemme toteuttaneet ja mitkä ovat saavutetut kohderyhmät ja niiden mahdolliset erityispiirteet. Listaa voi käyttää esimerkkeinä, joiden varaan omaa dialogia suunnitella ja kehittää.

1. Työpaja rakentuu kohderyhmänsä varaan

Hankkeen kokemusten perusteella helpointa on tarkastella dialogeja eli työpajoja kohderyhmittäin - ketkä olivat keskusteluissa mukana? Alla mainittujen kohderyhmien ääni saatiin meidän case-tapauksissa hyvin kuuluviin ja kirjatuksi. Erityismaininnat, jos niihin on tarvetta, ovat tekstin yhteydessä kunkin ryhmän kohdalla.

A) Ikäihmiset, eläkeläiset

- työpajoissa oli eläkeläisiä erilaisilla asuinalueilla, kerrostalovaltaisissa lähiöissä sekä harvaan asutulla maaseudulla,
- keskeistä taloushuolet, sujuva arki yksinasuvana ja heikot digitaidot,
- kokemus "koronasaarrosta" ja ylisuojelusta,
- parhaiten toimi keskellä päivää tuotettu dialogi, jonka yhteydessä oli yhteisöllinen lounas. Korona-aikana paljon ruokailtiin yksin ja vietettiin kotona aikaa yksinäisyydessä,
- mielenkiintoisia keskusteluja pelosta ja uhkaavista tilanteista, oudoista kulkijoista ja ovikellon soittajista.

B) Harvaan asutulla maaseudulla asuvat, eri-ikäiset asukkaat

- huoli lähipalveluista, puheenaiheena tuleva hyvinvointialue,
- keskivertoa vahvemmat turvaverkot verrattuna kaupunkeihin, omavaraisuutta ja kykyä selvitä omillaan,
- kyläsuunnittelulla tehty valtavan hienoa työtä, samoin kylien turvallisuussuunnittelutyöllä. Sydänpiirin kehittämishankkeilla ollut merkitystä koettuun hyvinvointiin (caset Keski-Suomessa).

C) Vähävaraiset, haastavassa elämäntilanteessa, työttömät

- vähällä rahalla toimeentulemisen vaikeudet,
- heikot digitaidot, ei varaa laitteisiin,
- kohtaamispaikkojen ollessa suljettuja koronan vuoksi, oli vähän paikkoja, joissa sai vertaistukea tai saattoi asioida ja hoitaa omia arkisia asioita, kuten KELA- ja muut sosiaaliasiat,
- kohderyhmä koki tulevansa turhan helposti ohitetuksi ja olevansa vailla merkitystä. Heräsi epäily, pysähdytäänkö heiltä lainkaan aidosti kysymään, mitä mieltä sinä olet?

D) Ruotsinkielinen väestö

- hankkeen selvitystyö jalkautui Pietarsaareen ja sitä ympäröivään ruotsinkielisten asukkaiden asuinalueeseen,
- toteutettiin etäyhteyksin koulutus kuntien nuorisotyöntekijöille; koulutuksen aiheena dialogi ja muut osallistavat menetelmä nuorten kuulemiseksi ja mukaan ottamiseksi,
- yhteistyökumppanina Folkhälsan ja After Eight -nuorisokahvila.

E) Maahanmuuttajataustaiset ja vieraskieliset asukkaat, kotoutumishaastet, syrjäytymisriskit ja -vaarat

- työpajojen ohella toteutettiin toimialan haastatteluja, joissa koottiin havaintoja miten heikossa asemassa suomen kieltä huonosti osaavat asukkaat ovat erityisissä ja poikkeavissa tilanteissa.

Yhteisten huolten käsittelyn keinoksi ja luottamuksen synnyttämiseksi tarjottiin dialogia ja kuulemista.

- yksi havainto oli edustuksellisuus - asukkaat toivoivat että heidän keskuudessaan olevat 'viisaat miehet' hoitaisivat yhteisiä asioita -> poikkeusolojen aikana kunta/asukas -suhteen hoitamiseksi ja luottamuksen herättämiseksi olisi voitu järjestää enemmän avoimia dialogeja, joissa tulkkaus, ja jokainen olisi päässyt sanomaan oman asiansa ja tulla kuulluksi. Edustuksellisuus helposti vesittää viestin ja antaa valtaa pois itse toimijalta.
- suuria kulttuurisia eroja miten koronätietoa oli saatavilla, olivatko tietolähteet ulkomailla tai saatiinko/ymmärrettiinkö Suomen (terveys-)viranomaisten tarjoamaa tietoa,
- koronavaiheiden aikaista vihapuhetta ja huonoa käytöstä oli koettu,
- vieraskieliset kokivat olleensa huonommassa asemassa tiedonsaannin, turvaverkkojen ja auttamisen suhteen.

F) Yksinhuoltajaäidit, joilla maahanmuuttajatausta

- erityistä; ei turvaverkkoja, osalla mahdollista perheväkivaltataustaa,
- heikot yhteiskuntataidot, koska ei mahdollisuutta kouluttautua tai saada työkokemusta lastenhoidon vuoksi,
- dialogi soveltui erittäin hyvin vertaistuen paikaksi.

G) Nuoret

- muistettava erityisyys, alaikäisten kuulemisessa mahdollisesti tarvittavat luvat huoltajilta, kohderyhmänä voi olla haastavaa saada puhetta syntymään arkaluonteisista asioista kaveriporukan kesken puhua arkaluonteisia asioita -> teemat oltava ennakoon mietittyjä),
- toteutuksena nuorten dialogi(t) verkossa → hyvää Discordissa anonyymius, suhteessa vetäjään ja myös osallistujien kesken. Totesimme, että on suuri tarve verkossa tehtävälle työlle, tiloille ja dialogeille. Myös alan rahoitus on riittämätöntä, sillä chat-päivystykset tarvitsevat resursseja ja koulutusta. Koronan aikana moni toimija oli lopettanut, keskeyttänyt tai sulkenut toimintansa määräajaksi. Lomasesonkien aikana nuorten talot ja heidän parissa tehtävä toiminta olivat suljetut.
- dialogia valmisteltaessa on valittava toteutuspaikka ja -tapa huolella. Kutsuuko nuoret dialogin järjestäjän omaan tilaan vai meneekö tapahtumansa kanssa nuorten tiloihin tai tuttuun paikkaan. Me kokeilimme työpajoissa näitä molempia.
- dialogin vetäjä tarvitsee verkkotyökalujen ja -tilojen taitoja, nuorilla itsellään on kyllä osaamista.

2. Valittu toteutusmenetelmä muokkaa työpajaa

Kohderyhmäjaottelun ohella toiseksi tarkastelunäkökulmaksi nousee itse menetelmä - siis miten, missä ja milloin työpaja toteutettiin. Toteutimme dialogeja maaseutumatkailuyrityksissä, kylätaloilla, kaikille avoimissa kokoontumispaikoissa, puistoissa, erityisesti nuorten kokoontumistiloissa, nuorille yhteistyössä oppilaitoksen tai paikallisen nuorten parissa toimivan järjestön kanssa ja on-line discordin sovelluksen avulla. Kahden maakunnallisen toimijan kanssa tehtiin selvitys Teamsin avulla haastatteluna, jolloin havainnot liittyivät maahanmuuttajataustaisten asukkaiden hyvinvointiin ja edunvalvontaan. Työpaja voitiin toteuttaa yhteistyössä vapaan sivistystyön opiston tai kyläyhdistyksen kanssa. Dialogiajankohtaa valitessa voi myös huomioida, että vuodenaika voi vaikuttaa osallistumiseen tai saavutettavuuteen. Kesäaikaan on paljon enemmän mielenkiintoisia paikkoja tarjolla toteutukseen.

3. Kokemukset ja mielipiteet profiloivat työpajaa

Kolmatta näkökulmaa edustaa **skaala, jolla kokemuksia ja mielipiteitä nousi esiin**. Oli hyvin yksilöllisiä ja henkilökohtaisia kokemuksia ja ajatuksia, mutta vastaavasti on myös hyvin yhteisöllisiä kommentteja. Yhden asukkaan mielipide kerrostaloasumisen onnistumisesta tai ongelmista kontra laajemman asuinalueen perspektiivi, koko kylän tai korttelin ääni. Niin, dialogissa jokuhan voi puhua yhdestä eläkeläisestä ja hänen kohtalostaan, tai sitten yleensä eläkeläisten asemasta yhteiskunnassa. Emme eritelleet mielipiteistä ja kommentteista onko kyse yksinäisistä vai yhteisöllisistä huolesta tai havainnosta.

4. Työpaja elää muistiinpanojen ja dokumentoinnin varassa

Neljäs tapa muistella ja havainnoida käytyjä dialogeja ovat **muistiinpanot eri työpajoista** (lista ohessa). Näitä työpajoja on jälkeensä mahdollista verrata toisiinsa ja luoda havaintojen avulla johtopäätöksiä ja suosituksia.

- 29.12.2020 ja 3.6.2021 Jämsässä nuorten turvallisuustyöpajan valmistelut yhteistyössä Jämsänlaakson Setlementin ja Paunun koulun kanssa
- 26.- 27.5.2021 Pietarsaari ja ruotsinkielinen rannikkoseutu lähellä Vaasaa
- 29.5.2021 Turussa Auralan Setlementin kanssa yhteistyössä vieraskieliset yksinhuoltajaäidit
- 31.8.2021 Jyväskylässä kaksi dialogikeskustelua Keltinmäen Keitaalla
- 2.9.2021 Jämsässä nuorten 'Turvallinen koulutie' produktio ja työpaja
- 9.9.2021 Jämsässä Juokslahden ja Vekkulan kylien dialogi
- 27.9.2021 Jämsässä Länkipohjan maaseutumaisen asuinalueen dialogi
- 13.10.2021 Jyväskylässä kaksi dialogikeskustelua Huhtasuon yhteistoimintapisteellä
- 2021 vk 52 nuorten digiosallisuustyöpaja Discordin avulla

LIITE 2 Kooste ‘Korona ja rikollisuus’.

Toimittanut: Ville Kujanpää, kehittämissuunnittelija, Suomen Setlementtiliitto ry, 2021

1. Tarkastelukohteena Suomi

[Miten korona näkyy Suomen rikostilastoissa](#) (Yle Uutiset 24.5.2020)¹²

Uusin jätevesitutkimus kertoo, että huumeiden ja erityisesti amfetamiinin käyttö on lisääntynyt Suomessa koronakuukausien aikana. Myös poliisin tilastoissa huumorikosepäilyjen määrä on suorastaan räjähtänyt maaliskuusta viime vuoteen verrattuna. Muissa Pohjoismaissa huumeiden määrä on vähentynyt ja katuhinnat ovat nousseet. Suomessa ei ole tällaisia havaintoja. Tämä on hämmäntävää.

Kun katsotaan kaikkia koronakuukausien aikana poliisin tutkintaan päätyneitä rikosepäilyjä, niiden määrä on vähentynyt viime vuodesta 20 prosenttia.

Poliisin tilastoissa lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikos- ja pahoinpitelyrikosepäilyjen määrät ovat vähentyneet viime kuukausina. Poliisi pelkää, että lapsiin kohdistuvia rikoksia on jäänyt pimentoon. Ne ovat jääneet perheiden sisäisiksi asioiksi.

Poliisin maaliskuun tilastoissa pahoinpitelyrikosten määrä on vähentynyt. Samoin kuin lasten osalta, poliisi uskoo, että aikuistenkaan pahoinpitelyrikokset eivät ole todellisuudessa vähentyneet viime kuukausien aikana. Kotihälytystehtävien määrä on kaiken kaikkiaan lisääntynyt ja on indikaatiota siitä, että kotiväkivallankin määrä on lisääntynyt.

Niin sanottuja toimitusjohtajahuilauksia ja rakkauspetoksia on tehty viime kuukausia aiempaa enemmän.

[Henkirikokset rajussa kasvussa tänä keväänä](#) (Yle Uutiset 17.6.2020)¹³

Alkuvuonna 2020 tehtiin tahallisia henkirikoksia ja niiden yrityksiä enemmän kuin vastaavana aikana kertaakaan kymmeneen viime vuoteen. Erityisen paljon henkirikosten määrä nousi maaliskuussa, jolloin koronakriisin vaikutukset olivat korkeimmillaan. Ihmiset pysyivät kodeissaan, pelkäsivät sairastumista ja työpaikan menetystä. Stressi edesauttaa alkoholi-, päihde ja mielenterveysongelmien ryöpsähtämistä väkivallaksi, arvioi tohtorikoulutettava Miikka Vuorela Helsingin yliopistosta.

Kyseessä on poikkeusajan ilmiö, jossa vallitseva kriisi tuottaa rikosaallon. Suomessa ei ole koskaan ennen ollut tällaista rikosaaltoa, joka liittyy väkivallattomaan kriisiin. Yleensä väkivalta kasvaa sodan aikana, mutta ei esimerkiksi talouskriisien aikana, Vuorela kertoo.

¹² Linkki: [Poliisi on hämmäntynyt Suomen huumetilanteesta, se poikkeaa täysin muista Pohjoismaista – Selvitimme, miten korona näkyy rikostilastoissa \(yle.fi\)](#)

¹³ Linkki: [Henkirikokset rajussa kasvussa tänä keväänä, poliisi: "Ei ole kontrollia, minne veitsen isku päätty" – katso kartalta 2000-luvun Suomen väkivaltaisimmat paikat \(yle.fi\)](#)

[Parisuhdeväkivallasta tehtyt ilmoitukset lisääntyivät kevään aikana](#) (Tilastokeskus 14.7.2020)¹⁴

Koronakevään aikana kodeissa tapahtui aiempaa enemmän niin puolisoon kuin lapsiinkin kohdistuvia väkivallantekoja. Tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapaukset kasvoivat 12 % tammi-kesäkuussa 2020 verrattuna vuoteen 2019. Alkuvuodesta 2020 tuli ilmi miltei 21 % enemmän vanhemman lapsiin kohdistamaa väkivaltaa, joka oli tapahtunut tammi-kesäkuussa. Osa vanhempien lapsiin kohdistamasta väkivallasta tulee tietoon koulujen ja päiväkotien kautta, joten etäopetus ja päiväkotien sulkeminen on voinut jonkin verran vähentää tapausten ilmituloa.

[Eri rikosten määrä Suomessa](#)¹⁵ (excel-tilukko Poliisin sivuilta, helppolukuisemmaksi muokattu taulukko Liitteessä 2)

Tähän alle on koottu sellaisia rikosnimikkeitä, joissa rikosten määrä kasvoi selvästi vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Ja monessa kohdassa kasvu oli huomattavasti suurempaa vuosien 2020 ja 2019 välillä kuin vuosien 2019 ja 2018 välillä. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, että korona oli ainakin osatekijä rikosten määrän kasvussa.

Kaikkien rikosten (pois lukien liikenne-rikosten) määrä kasvoi 21 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2019 rikosten määrä kasvoi 5 % verrattuna vuoteen 2018.

Kaikkien omaisuusrikosten määrä kasvoi 18 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2019 rikosten määrä kasvoi 4 % verrattuna vuoteen 2018.

- Varkauksien määrä kasvoi 10 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2019 rikosten määrä kasvoi 4 % verrattuna vuoteen 2018.
- Petosrikosten määrä kasvoi 18 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2019 rikosten määrä kasvoi 15 % verrattuna vuoteen 2018.
- Kiristysrikosten määrä kasvoi yli 1 500 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Valtava nousu johtuu case Vastaamosta, joten tästä ei voida vetää suoria johtopäätöksiä.

Kaikkien väkivaltarikosten määrä väheni 3 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Pahoinpitelyrikokset yleisellä paikalla vähenivät 13 %, mutta kasvoivat 5 % yksityisellä paikalla.

- Törkeiden pahoinpitelyjen määrä kasvoi 9 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019, henkirikosten yritysten määrä kasvoi 15 % ja henkirikosten määrä 22 %. Kaikki kolme edellä mainittua kategorialla olivat pienentyneet vuosien 2018 ja 2019 välillä, mutta nyt lähtivät nousuun.
- Ilmoitetut perheväkivaltatapaukset vähenivät 6 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019.
- Huumausainerikosten määrä kasvoi 19 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuonna 2019 rikosten määrä kasvoi 14 % verrattuna vuoteen 2018.

Kotihälytystehtävien määrä kasvoi 26 % vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2019. Vuoden 2019 ja 2018 luvut olivat lähes samat. Helsingissä kotihälytystehtävien määrä nousi vuonna 2020 yli 37 %.

¹⁴ Linkki: [Parisuhdeväkivallasta tehtyt ilmoitukset lisääntyivät kevään aikana | Tieto&trendit](#)

¹⁵ Linkki: [Tila - Poliisi](#) (Linkki ei toimi enää)

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen mukaan poliisi onkin pannut huolestuneena merkkeille perheväkivallan ja ilmoittamatta jääneiden rikosten kasvun. Samalla poliisia huolestuttaa myös lasten ja nuorten ahdistava tilanne sekä ihmisten yleinen pahoinvointi. ([Iltalehti 2.2.2021](#))¹⁶

[Koronakriisi näkyy rikosuhriyössä: ”moni kokee tuplakuormitusta rikoksesta ja koronahuolista”](#) (RIKU)¹⁷

RIKU:ssa on huhtikuusta 2020 asti kerätty tietoa Suomen eri alueilta siitä, miten korona on vaikuttanut rikosten uhrien asemaan.

Verkkorikokset ovat näiden meidän katsauksiemme valossa selvästi lisääntyneet. Esimerkiksi petoksia ja rakkaushuijauksia on enemmän kuin ennen koronaa. Samoin vakavien väkivaltarikoksien määrä, joissa on viitteitä päihteisiin, on kasvanut. Myös poliisin tilastot tukevat näitä huomioita, sanoo RIKU:n toiminnanjohtaja Leena-Kaisa Åberg.

Seksuaalirikosten määrä puolestaan hiipui keväällä Åbergin mukaan, mutta kesällä, kun koronaturvallisuus-rajotuksia höllennettiin, niiden määrä kasvoi taas.

Åberg kertoo, että ensimmäisinä koronakuukausina keväällä monien eri tukipalveluiden kuten Nollalinjan, Naisten Linjan ja turvakotien ja myös poliisin havaintojen mukaan perheväkivallasta ilmoittaneiden määrä vähentyi, mikä oli yllättävää. Kansainvälisesti monissa maissa oli kuitenkin raportoitu, että perheväkivalta on lisääntynyt.

Todenmukaisempi selitys Suomessakin Åbergin mukaan lienee se, että perheväkivalta ei todellisuudessa vähentynyt, vaan vain yhteydenotot siitä vähentyivät, kun uhrit eivät voineet olla toimijoihin yhteydessä, kun tekijä oli kotona paikalla ja perhetilanne ylipäättään haastava. Avun hakeminen, saaminen ja vastaanottaminen vaikeutuivat. Keväällä tiukkojen rajoitusten aikaan ei myös olla uskallettu lähteä turvakotiin, ystävien tai sukulaisten luo pakoan, jos vaikka omat vanhemmat ovat kuuluneet koronariskiryhmään, Åberg sanoo.

[Etäopetus on lisännyt verkon palvelunestohyökkäyksiä – ”Hölmöilyllä voi olla vakavat seuraukset lapsen tulevaisuudelle”](#) (Päivän lehti 1.4.2020)¹⁸

Yleisimpiin verkko-opiskeluympäristöihin kohdistetut palvelunestohyökkäykset ovat lisääntyneet sen jälkeen, kun Suomen kouluissa on siirrytty etäopiskeluun koronaepidemian myötä. ”Hyökkäykset ovat varsin kotikutoisia, todennäköisesti ne ovat lasten ja nuorten tekemiä”, sanoo tietoturva-asiantuntija Markus Happonen Kyberturvallisuuskeskuksesta. Palvelunestohyökkäys ja sen yritykset ovat lain mukaan rikoksia, joista voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen.

¹⁶ Linkki: [Koronavuoden synkkä saldo: Rikosten määrä pomppasi rajusti \(iltalehti.fi\)](#)

¹⁷ Linkki: [RIKUteema: Koronakriisi - Rikosuhripäivystys](#)

¹⁸ Linkki: [Etäopetus on lisännyt verkon palvelunestohyökkäyksiä – ”Hölmöilyllä voi olla vakavat seuraukset lapsen tulevaisuudelle” – Päivän Lehti \(paivanlehti.fi\)](#)

[Huijauspuheluiden määrä kasvussa: Toimi näin, jos saat oudon pikapuhelun tai yllättävän soiton "microsoftilta" \(Helsingin Sanomat 27.2.\)](#)¹⁹

Poliisi ja Traficom varoittavat huijauspuheluista, joilla kalastellaan esimerkiksi pankkitilitietoja tai houkutellaan pikapuhelulla soittamaan takaisin, jolloin lasku voi nousta jopa tuhansiin euroihin. Huijauspuhelut ovat lisääntyneet selvästi, poliisin tiedote kertoo.

Huijaussoittoja on nyt liikkeellä kahta tyyppiä. Ensimmäisessä yleensä suomenkielinen soittaja esiintyy esimerkiksi tietokoneeseen liittyvän teknisen tuen edustajana. Soittoja on tullut ainakin Microsoftin nimissä. Tällaista soittoa kutsutaan helpdesk-huijaukseksi. Niissä uhria voidaan pyytää asentamaan omalle koneelleen jokin ohjelma. Ohjelman ja pankkitunnusten avulla soittajat ovat päässeet siirtämään rahaa uhrin tileiltä tai ujuttautuneet tämän tietokoneella oleviin tietoihin.

Toinen tyyppi on nimeltään wangiri-soitto. Siinä uhrille soitetaan ulkomaisesta numerosta lyhyt puhelu siinä toivossa, että uhri soittaisi takaisin. Takaisinsoitto voi tulla erittäin kalliiksi.

"Helmikuun aikana tällaisten huijausten määrä on lähtenyt jyrkkään kasvuun", tiedotteessa kerrotaan. Suomeen tulee viikoittain jopa satojatuhansia wangiri-puheluita. Suomeen tulee viikoittain jopa satojatuhansia wangiri-puheluita.

[Rikollisista raukkamaisimmat astuvat esiin poikkeusoloissa – eihän anneta heidän hyväksikäyttää hätäämme \(KRP 19.3.2020\)](#)²⁰

Poikkeustila on rikollisille mahdollisuuksien runsaudensarvi. Temput, jotka eivät aina enää pureet valistuneisiin suomalaisiin, voidaan kaivaa työkalupakin pohjalta, kuorruttaa koronateemalla ja pistää taas jakoon.

Monet meistä on koulutettu haistamaan huijaukset jo kaukaa. Normaalina työpäivänä emme tuhlaisi näihin montaakaan hetkeä. Mutta työpäivät eivät juuri nyt tunnu normaaleilta. Tiedostamaton tai tiedostettu pelko ja ahdistus maailman tilasta kuormittavat sitä kaistaa, jota normaalisti tarvitsemme toimiaksemme oikein ja ammattimaisesti.

Nyt on viitteitä siitä, että epidemian mukana myös Suomeen rantautuu tietoverkkorikosten, haittaohjelmien ja petosten aalto. Maailmalla tämä on jo havaittu.

¹⁹ Linkki: [Huijauspuheluiden määrä kasvussa: Toimi näin, jos saat oudon pikapuhelun tai yllättävän soiton "microsoftilta" - Kotimaa | HS.fi](#)

²⁰ Linkki: [Rikollisista raukkamaisimmat astuvat esiin poikkeusoloissa – eihän anneta heidän hyväksikäyttää hätäämme - Poliisi](#)

[Salaperäinen boksi, satoja viestejä ja kyyneleitä: "Oli kohtaloni, että avasin sen viestin" – Aino menetti rakkaushuijarille 90 000 euroa](#) (Yle Uutiset 11.7.2020)²¹

Tämän vuoden tammi–kesäkuun aikana poliisin tietoon on tullut yli sata rakkaushuijausta. Näiden tapausten rikoshyöty on kokonaisuudessaan lähes 3 miljoonaa euroa, kertoo rikosylikomisario Juha Tompuri Keskusrikospoliisista.

Poliisi uskoo, että uhreja ja menetettyjä euroja on kuitenkin paljon enemmän. Läheskään kaikki rikokset eivät valitettavasti tule poliisin tietoon.

Rakkaushuijausten määrä on ollut kasvussa viime vuosina. Poliisihallituksen tuore rikostilasto kertoo, että poliisin tietoon tulleiden lievien petosepäilyjen määrä lisääntyi alkuvuonna räjähdysmäisesti. Lievät petokset ovat usein juuri rakkaushuijauksia ja muita nettipetoksia. Lievien petosepäilyjen määrä kasvoi 58 % tammi-toukokuussa 2020 verrattuna tammi-toukokuuhun 2019.

Helsingin poliisin rikoskomisario Hannu Kortelaisen mukaan 90 % rakkaushuijausten uhreista on naisia.

[Tietoverkkorikollisuus poliisin silmin 2019–2020](#) (Poliisin blogi 10.12.2020)²²

Vuonna 2020 maailmalla levinnyt koronaviruspandemia on jonkun verran näkynyt myös poliisille ilmoitettujen verkossa tapahtuvien rikosten määrän kasvuna. Pandemia on erityisesti näkynyt petoksissa ja tekotapojen kehitymisessä vastaamaan paremmin pandemia-ajan kontekstia. Rikolliset ovat olleet nopeita hyödyntämään pandemiaa tekotapojen suunnittelussa, ja toteutuksessa, ja maailmalla käyttöön otetut koronaviruksen taltuttamiseen liittyvät voimakkaat yhteiskunnalliset rajoitustoimet, kuten ulkonaliikkumiskiellot, ovat vaikuttaneet petosten ajalliseen esiintyvyyteen Suomessa. Rajoitustoimien ollessa voimakkaimmillaan on ollut nähtävissä, että petokset ovat hetkellisesti laskeneet ja voimistuneet heti rajoitustoimien lakattua, kun liikkuvuus tietyillä maantieteellisillä alueilla on jälleen palautunut ”normaalille tasolle”. Petokset ovat luonteeltaan globaaleja, eli tekoja toteutetaan kaikilla mantereilla.

[Rajat ylittävä rikollisuus on muuttunut ammattimaisemmaksi: rikoksia suunnitellaan, valmistellaan ja toteutetaan aiempaa huolellisemmin](#) (Poliisin blogi 15.10.2020)²³

Koronapandemia ”sulki” Euroopan ja lähes koko maailman maaliskuussa. Matkustusrajoitukset vaikuttivat myös rajat ylittävään rikollisuuteen. Suomessa oli käytössä rajatarkastukset ja Suomeen tulevilla henkilöillä tuli olla pätevä syy Suomeen saapumiselle. Suurena äkillisenä muutoksena vallitsevan koronatilanteen vuoksi asuntomurtojen määrä on selvässä laskussa, ja tämä pätee Euroopan laajuisesti. Suomessa ja varsinkin Helsingissä vaikutukset ovat olleet selvät, rajatarkastusten alettua Helsingissä ei ole tapahtunut yhtään varsinaista asuntomurtosarjaa.

²¹ Linkki: [Salaperäinen boksi, satoja viestejä ja kyyneleitä: "Oli kohtaloni, että avasin sen viestin" – Aino menetti rakkaushuijarille 90 000 euroa \(yle.fi\)](#)

²² Linkki: [Tietoverkkorikollisuus poliisin silmin 2019-2020 - Poliisi](#)

²³ Linkki: [Rajat ylittävä rikollisuus on muuttunut ammattimaisemmaksi: rikoksia suunnitellaan, valmistellaan ja toteutetaan aiempaa huolellisemmin - Poliisi](#)

[Korona-aiheisia huijauksia on liikkeellä - mieti mitä klikkaat](#) (Kyberturvallisuuskeskus 13.3.2020)²⁴

Kyberturvallisuuskeskus on saanut ilmoituksia huijaussähköposteista, joissa on mainostettu muun muassa koronavirukselta suojaavia hengitysmaskeja. Maailmalta on myös raportoitu, että koronaviruksesta lähetettyjen sähköpostien liitetiedostoissa on jaettu haittaohjelmia. Tiedostonimillä on voitu viitata siihen, että ne sisältäisivät esimerkiksi ohjeita koronavirukselta suojautumiseen, tietoa koronaviruksen uhkatilanteen kehittymisestä ja jopa tapoja havaita koronavirus. Näitä haittaohjelmia sisältäviä huijausviestejä on lähetetty myös Maailman terveysjärjestö WHO:n nimissä.

Lisäksi koronaviruksen leviämisen seuraamiseen tarkoitetut interaktiiviset kartat ovat voineet varastaa niitä käyttävien henkilöiden käyttäjänimiä, salasanoja, luottokorttitietoja ja muita selaimessa olevia tietoja.

Haittaohjelmia sisältävät kartat muistuttavat oikeita koronaviruksen seuraamiseen tarkoitettuja karttoja, kuten Johns Hopkinsin yliopiston tekemää karttaa.

Esimerkkejä havaituista ilmiöistä:

1. Palkankorotus hyvästä suorituksesta
2. Pankki muuttaa toimintaansa
3. Kasvomaskeja ja muita suojaimia
4. Kuvakilpailusta tilausansa
5. Suojautumisohjeet ovat itse virus
6. Automaattisoittelua
7. Epäilyttäviä verkkokauppoja

[Kyberturvallisuuskeskuksen vuosikatsaus 2020](#)²⁵

Maaliskuussa 2020 pilvipalveluiden käyttö moninkertaistui maailmanlaajuisesti. Useassa organisaatiossa etätyöskentelyvälineitä ja -palveluita otettiin käyttöön hallitsemattomasti, mistä saattoi koitua hallitsemattomia tietoturvariskejä.

Helmikuussa 2020 huijarit totisesti löysivät Suomen televerkon. Aiemmin puhelimitse tehdyt huijaukset ovat olleet Suomessa vähäisiä. Ainoastaan helmikuun aikana suomalaiset teleoperaattorit kertoivat miljoonasta teknisen tuen huijauspuhelusta. Niin kutsutuista häähuijauksista (wangiri-soitto) kertyi myös miljoona puhelua. Numeroon takaisin soittaminen voi maksaa jopa 10 euroa minuutilta.

- [Tukea tietoturvaan poikkeusoloissa ja niiden jälkeen](#) (Kyberturvallisuuskeskus)²⁶
- [Kyberturvallisuuskeskuksen vinkkejä turvalliseen etätyöhön](#) (19.3.2020)²⁷

²⁴ Linkki: [Korona-aiheisia huijauksia on liikkeellä - mieti mitä klikkaat](#) | Kyberturvallisuuskeskus

²⁵ Linkki: [Tietoturvan vuosi 2020 – Kyberturvallisuuskeskuksen vuosikatsaus](#) (kyberturvallisuuskeskus.fi)

²⁶ Linkki: [Tukea tietoturvaan poikkeusoloissa ja niiden jälkeen](#) | Kyberturvallisuuskeskus

²⁷ Linkki: [Tee etätyöstä turvallista vinkkiemme avulla](#) | Kyberturvallisuuskeskus.

[Kuulusteluhuone: Erikoisjakso – Etätyöläinen, kriisiaikana olet tavallista alttiimpi huijauksille](#) 26.3.2020²⁸

Checkpointin raportin mukaan yli 16 000 koronavirukseen liittyvää huijaussivustoa on luotu tammikuun jälkeen.

- 25 000 uutta domainia, joista arviolta puolet huijauksia.
- Ihmisiä huijataan rahankeräyksien ja hyväntekeväisyyden varjolla.

Liikkeellä on aidon näköisiä koronan levinneisyyskarttoja, joita klikkaamalla käy huonosti. Olemattomasta teknisestä tukipalvelusta tulevat puhelut, usein suomalainen ihan oikea numero. Kalasteluviestejä teeman mukaan, esim. oletko juuri tilannut ruokaa kotiin.

Lisäksi: [Kuulusteluhuone – Jaksomedian podcastit](#)²⁹

[Kuulusteluhuone: Erikoisjakso – Työnantaja, älä avaa rikolliselle väylää kyberhyökkäyksille](#) 26.3.2020³⁰

Kaikilla organisaatioilla ei välttämättä ole ollut valmiita malleja etätyöhön. Kiire on huono kaveri, kun tehdään uusia juttuja.

Monivaiheinen tunnistus estäisi 90 % kalasteluun perustuvista tietomurroista.

[Miksi väkivalta räjähti käsiin kouluissa? Tutkijat, rehtorit ja poliisi kertovat](#) (Ilta-Sanomat 2.10.2020)³¹

Kukaan ei tiedä, onko väkivalta kouluissa lisääntynyt, koska asiaa ei tilastoida riittävästi, kertoo Nuorisotutkimusseuran vastaava tutkija Tomi Kiilakoski.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana nuorten tekemän ja kokeman väkivallan määrä on vähentynyt. Huolestuttavaa on se, että alle 15-vuotiaiden tekemän väkivallan määrä on nousussa, Kiilakoski sanoo.

Se, että koulussa ja kotona koetaan väkivaltaa, ei ole uutta. Korona-aikana huolestuttavaa on ollut se, että vanhempien lapsiin ja sisarustensa toisiinsa kohdistaman väkivallan määrä on lisääntynyt merkittävästi, Kiilakoski huomauttaa. Kodeissa koettu väkivalta heijastuu kouluihin, tutkija arvioi.

Kouluväkivalta näyttää lisääntyneen, koska tapaukset ovat olleet aiempaa enemmän esillä mediassa, arvioi koulukiusaamista tutkinut Vaasan yliopiston apulaisprofessori Niina Mäntylä. **Koronan vaikutuksista ei ole tutkimusta.**

Uusimmat tutkimustulokset kiusaamiseen liittyen ovat THL:n [”Kouluterveyskysely 2019”](#)³² ja Nuorisotutkimusseuran [”Koulukiusaamisen moniulotteisuus nuorisotyön ja -tutkimuksen kohteena - kokemuksia kiusaamisesta ja sen ehkäisystä \(2017–2018\)”](#)³³, joten niissä ei näy koronatilanteen vaikutuksia.

²⁸ Linkki: [Erikoisjakso – Etätyöläinen, kriisiaikana olet tavallista alttiimpi huijauksille – Jaksomedian podcastit](#)

²⁹ Linkki: <https://cms.podcastit.me/podcast/kuulusteluhuone/>

³⁰ Linkki: [Erikoisjakso – Työnantaja, älä avaa rikolliselle väylää kyberhyökkäyksille – Jaksomedian podcastit](#)

³¹ Linkki: [Miksi väkivalta räjähti käsiin kouluissa? Tutkijat, rehtorit ja poliisi kertovat - Kotimaa - Ilta-Sanomat](#)

³² Linkki: [Kouluterveyskysely - THL](#)

³³ Linkki: [Koulukiusaamisen moniulotteisuus nuorisotyön ja -tutkimuksen kohteena - kokemuksia kiusaamisesta ja sen ehkäisystä \(2017–2018\) - Nuorisotutkimusseura ry](#)

2. Tarkastelukohteina Englanti ja Wales

[Coronavirus and crime in England and Wales](#) (Office for national statistics)³⁴

Kaikkien rikosten määrä pois lukien petokset ja tietokonerikokset väheni huhti-toukokuussa 2020 tiukkojen rajoitusten aikaan 32 % verrattuna edelliseen kahteen kuukauteen. Verrattuna vuoteen 2019 rikokset vähenivät huhtikuussa 25 % ja toukokuussa 20 %.

Varkauksien (theft offences) määrä väheni 50 % huhti-toukokuussa 2020 verrattuna heinä-joulukuun 2019 kahden kuukauden keskiarvoon. Murtojen (domestic burglary) määrä väheni peräti 72 %.

Tietokonerikosten (computer misuse) kasvoivat 57 % huhti-toukokuussa 2020 verrattuna heinä-joulukuun 2019 kahden kuukauden keskiarvoon.

Huumerikosten (drug offenses) määrä kasvoi 22 % huhtikuussa 2020 ja 44 % toukokuussa 2020 verrattuna samoihin kuukausiin vuonna 2019.

Seksuaalirikosten (sex offences) määrä väheni 33 % huhtikuussa ja 27 % toukokuussa verrattuna samoihin kuukausiin vuonna 2019.

Rikollinen tuhoaminen ja tuhopoltto (criminal damage and arson) rikosten määrä väheni 31 % huhtikuussa ja 26 % toukokuussa verrattuna samoihin kuukausiin vuonna 2019.

Väkivaltarikosten (violence against the person offences) määrä väheni 10 % huhtikuussa ja 4 % toukokuussa verrattuna samoihin kuukausiin vuonna 2019.

Laajassa kyselyssä 56 % kansalaisista uskoi rikollisuuden Englannissa ja Walesissa vähentyneen ”virus outbreakin” jälkeen, 21 % uskoi sen kasvaneen ja 23 % pysyneen samana.

10 % kansalaisista oli enemmän huolestunut rikollisuuden kasvusta ”virus outbreakin” jälkeen, 8 % oli vähemmän huolestunut ja 82 % tilanne oli ”about same”.

16 % oli enemmän huolestunut rikoksen kohteeksi joutumisesta, 3 % vähemmän huolestunut ja 81 % vastasi ”about same”.

Eli ihmiset olivat enemmän huolissaan rikollisuuden kasvusta ja rikoksen kohteeksi joutumisesta, vaikka he uskoivatkin rikollisuuden vähentyneen, mikä myös todellisuudessa piti paikkansa.

Kaikki edeltävät ja lisää tilastoja löytyy Liitteestä 1 (Tilastot Englanti ja Wales)

³⁴ Linkki: [Coronavirus and crime in England and Wales - Office for National Statistics \(ons.gov.uk\)](#)

The National Police Chiefs' Council (NPCC) May, June and July 2020 releases of Demands on the police forces in England and Wales during the Covid-19 pandemic indicated a rise in domestic abuse incidents during the lockdown period using provisional data from police forces.³⁵

Reports from organizations such as the NSPCC and UNICEF [CHILDREN IN LOCKDOWN: RAPID ASSESSMENT OF THE IMPACT OF CORONAVIRUS ON CHILDREN IN THE UK](#) (PDF, 4.66MB) indicate a rise in calls to helplines and highlight the increased risk to children of abuse during the lockdown.³⁶

8 % of children aged 10 to 15 years were reported by parents to have encountered a negative online experience within the previous month. This included experiencing nasty messages being sent to them or posted about them online (4 %) and other unspecified negative online experiences (6 %).

[Gov.uk](#)³⁷

Huijarit voivat lähestyä puhelimella, meillä, tekstarilla, somessa tai in person. [Citizens Advice](#)³⁸, ilmaiseksi neuvoja online, puhelimella tai in person.

[The National Cyber Security Centre \(NCSC\)](#).³⁹ It provides advice to help individuals and businesses be secure online, which includes guidance for the public on the security of videoconferencing, online shopping and online gaming. For organizations, it includes advice on working from home and mitigating the threat from ransomware. [Cyber Aware -kampanja](#).⁴⁰

The NCSC has launched the pioneering 'Suspicious Email Reporting Service', which will make it easier for people to forward suspicious emails to the NCSC – including those claiming to offer services related to coronavirus. You can forward any suspicious emails to report@phishing.gov.uk. The NCSC's automated programme will immediately test the validity of the site and if found to be a phishing scam, it will be removed immediately.

[ScamSmart](#) is a Financial Conduct Authority campaign to help consumers avoid investment or pension scams. They recently published specific advice related to coronavirus-related scams.⁴¹

[Friends against scams](#) -kampanja: The National Trading Standards Scams Team run Friends Against Scams, an online learning session that aims to empower people to take a stand against scams. It helps to build community resilience and prevent people from falling victim to scams by teaching them how to

³⁵ Linkki: [Domestic abuse during the coronavirus \(COVID-19\) pandemic, England and Wales - Office for National Statistics \(ons.gov.uk\)](#)

³⁶ CHILDREN IN LOCKDOWN: RAPID ASSESSMENT OF THE IMPACT OF CORONAVIRUS ON CHILDREN IN THE UK [Microsoft Word - Rapid Assessment Coronavirus impact on children_final.docx \(unicef.org.uk\)](#)

³⁷ Linkki: [Coronavirus \(COVID-19\): advice on how to protect yourself and your business from fraud and cyber crime - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

³⁸ Linkki: [Citizens Advice](#)

³⁹ Linkki: <https://www.ncsc.gov.uk/>

⁴⁰ Linkki:

<https://www.ncsc.gov.uk/section/advice-guidance/all-topics?allTopics=true&topics=cyber%20aware&sort=date%2Bdesc>

⁴¹ Linkki: [ScamSmart - Avoid investment and pension scams | FCA](#)

spot the signs and share the messages. It has recently been updated to cover coronavirus-related scams.⁴²

[Keep your child safe online](#)⁴³

What harms might my child experience online?

- child sexual abuse
- child criminal exploitation
- radicalizing content
- sexting
- cyberbullying
- exposure to age-inappropriate content, such as pornography
- exposure to harmful content, such as suicide content

[Letter to Commissioners for Domestic Abuse and Victims about coronavirus](#)⁴⁴

Alttius kotiväkivallalle lockdownin aikana. Briteissä tuettu vahvasti tahoja, jotka auttavat kotiväkivaltaa kohtaavia. 165 miljoonaa puntaa vuosina 2021–2022.

[Coronavirus \(COVID-19\): advice on how to protect yourself and your business from fraud and cyber crime](#)⁴⁵

3. Tarkastelukohteena Eurooppa yleensä

[The illicit sales of false negative COVID-19 test certificates](#) (Europol 1.2.2021)⁴⁶

Matkailijoille myydään väärennettyjä sertifikaatteja negatiivisesta koronatestin tuloksesta. As long as travel restrictions remain in place due to the COVID-19 situation, it is highly likely that production and sales of fake test certificates will prevail. Given the widespread technological means available, in the form of high quality printers and different software, fraudsters are able to produce high-quality counterfeit, forged or fake documents

⁴² Linkki: [Become a Friend Against Scams by completing the Online Learning course, then "Take a Stand Against Scams"](#) (friendsagainstscams.org.uk)

⁴³ Linkki: [Online safety - Bracken Lane Primary](#) (brackenlaneprimary-ac.org.uk)

⁴⁴ Linkki: [Letter to Commissioners for Domestic Abuse and Victims about coronavirus \(COVID-19\) - GOV.UK](#) (www.gov.uk)

⁴⁵ Linkki: [Coronavirus \(COVID-19\): advice on how to protect yourself and your business from fraud and cyber crime - GOV.UK](#) (www.gov.uk)

⁴⁶ Linkki: [Europol warning on the illicit sale of false negative COVID-19 test certificates](#) | Europol (europa.eu)

[How COVID-19-related crime infected Europe during 2020](#) (Europol 11.11.2020)⁴⁷

[PDF dokumentti](#):⁴⁸

During 2020, the impact of COVID-19 on crime changed over time. While some types of crime, specifically in a pandemic context, are here to stay, others come and go with the pandemic and its measures.

The most affected areas of criminal activity included **cybercrime**, the **illicit supply of counterfeit and substandard goods** as well as the various types of **fraud and scams** often linked to organized property crime.

The sales of fake 'corona home test kits' and fraudulent pharmaceutical products, advertised as allegedly treating or preventing COVID-19, have been particularly worrying from a public health perspective.

Scammers have already offered fake vaccines. The illicit sales of such products have significantly increased online and offline via various online platforms and standard door-to-door sales methods.

The area of **child sexual abuse material (CSAM)** has remained a grave concern during the pandemic; with children spending more time online, the potential increase in demand for CSAM and attempt to engage in child sexual exploitation continues to be a considerable threat.

Various types of schemes involving deception have been adapted by criminals linked to organized property crime during the pandemic, including the well-known 'grandchild' or 'nephew trick'. Looting of medical facilities and pharmacies appears to have increased.

- Several types of **telephone fraud schemes** have been reported to Europol. This includes calls to victims by criminals claiming to be health care officials and demanding payments on behalf of a relative supposedly undergoing medical treatment. Fraudsters have been also using an adapted version of the '**grandchild or nephew trick**' impersonating a family member pretending to be sick to ask for money to pay for medicine or hospital bills. This type of scam has been observed to be committed both via the phone and in person, targeting vulnerable people such as the elderly. There have been incidents reported where fraudsters contact their victims claiming that their money is no longer safe in bank accounts due to the crisis and offer to withdraw the money on the victims' behalf. In some cases, **criminals impersonating police officers** have issued on-the-spot fines to members of the public wearing masks. Criminals have also adapted **investment scams** to elicit speculative investments in stocks related to COVID-19 with promises of substantial profits.
- During the COVID-19 pandemic, criminals have quickly exploited purposely established legal business structures to orchestrate supply and fraud schemes, facilitate the distribution of counterfeit goods and money laundering activities. In some cases, criminal operators have used the identities of genuine and legally operating companies for such purposes.

⁴⁷ Linkki: [How COVID-19-related crime infected Europe during 2020 | Europol \(europa.eu\)](#)

⁴⁸ Linkki:

https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/how_covid-19-related_crime_infected_europe_during_2020.pdf

- There have been several instances of medical facilities and pharmacies being increasingly targeted, stealing medical equipment, sanitary products and pharmaceuticals that have been high in demand across the EU.
- **Various types of schemes involving deception** – that had existed before the crisis – have been adapted by criminals to exploit the current situation. Perpetrators use techniques such as the impersonation of representatives from public authorities or medical staff to gain access to private homes providing information material, hygiene products or conducting a ‘corona test’ with the aim of stealing valuables.

Pandemic-themed campaigns have appeared across a wide range of cybercrime activities, including **phishing campaigns, ransomware, malware** and **business email compromise attacks**. Healthcare and health-related organizations have also been targeted and fallen victim to ransomware attacks.

- Phishing emails through spam campaigns with a specific reference to COVID-19 and with the primary purpose of harvesting credentials and other sensitive data, as well as infecting users, have been going around since the beginning of February.
- Since the onset of the pandemic, threat actors have tailored their modus operandi to the COVID-19 context and have distributed malware, ransomware and malicious apps targeting individuals and organizations in an attempt to extort payments and personal data. Phishing campaigns and the creation of COVID-19 domains have consistently supported these activities.

After initial disruptions in the supply of some **drugs** to some European drug markets, the overall impact of the crisis on the EU drug market appears to have been limited.

- At the end of the first quarter of 2020, there were some indications pointing to fluctuations in drug prices on EU drug markets.
- Due to the restrictions introduced in response to the COVID-19 pandemic, demand for certain drugs was also affected. With lockdown measures imposed, there was a notable drop observed in the consumption of MDMA, a drug that is usually taken in recreational settings.

The volume of **fake news** disseminated online around the COVID-19 pandemic has been substantial. Conspiracy theories, harmful narratives undermining public institutions, bogus scientific information, and links to online scams about the coronavirus pandemic have been steadily distributed via Facebook and other social media platforms despite efforts to clamp down on misinformation

Despite general fear, travel restrictions and enforced border checks, **migrant smuggling** activities have continued, albeit at a lower-than-normal rate. Prices have gone up due to the greater difficulty in traveling, the continuous demand and the compensation mechanisms that criminal networks put in place due to the increase of risks.

On the whole, other general violence incidents were seen to decline, arguably due to lockdown measures. However, **assault against law enforcement personnel** in relation to enforcements of COVID-19 restrictions, **domestic violence** caused by stress and **extortion** by some criminals targeted at pharmaceutical

manufacturers to gain access to medicines used in the treatment of COVID-19 patients have been observed during the monitoring period.

Distribution of **counterfeit and substandard products** including PPE continues. Large shipments of substandard facial masks continue to arrive in Europe especially from Asia, such as Bangladesh, China, Malaysia, Singapore and Turkey. In August 2020, European customs agencies intercepted, seized or returned more than 8.5 million masks without CE certification or presenting other irregularities. The trafficking of infrared thermometers and hand sanitizing gel is increasing.

The impact of the pandemic on **terrorism** and **violent extremism** has been limited and primarily involved some extremists adapting narratives and propaganda materials to the COVID-19 topic. This development has been less and less apparent after May 2020.

During the lockdown period in March and April 2020 a considerable part of online extremist discussion focused on the use of **COVID-19 as a weapon**. Online discussions on using the virus as a weapon seem to have dropped off after an initial peak in March and April.

As COVID-19 spread throughout Europe, a relatively unknown form of **violent extremism** developed in the form of arson attacks against 5G antennas. Although the anti-5G protests and arson attacks were taking place long before the existence of COVID-19, March and April 2020 saw the number of arson attacks in Europe grow rapidly, totalling close to 100 attacks. The United Kingdom and the Netherlands have been the most affected countries, followed by Ireland, Sweden and Belgium. The initial surge in 5G attacks in March and April 2020 was followed by a drastic decrease in the number and frequency of attacks in May and the months thereafter.

Outlook on crime and terrorism in the post-pandemic world:

Crime

The impact of the pandemic on the serious and organized crime landscape in the EU depends on a range of factors. However, two factors are most critical to the security situation in the EU.

In the short term, the return of strict lockdown measures may present a situation similar to the start of the pandemic. In this scenario, criminal activities will continue to exploit the situation and various crime schemes may become more sophisticated in order to counter the increased public awareness of crime threats during the pandemic. The use of new technologies and online activities in serious and organized crime will be further accelerated.

In the longer term, an enduring economic downturn could trigger serious and organized crime to flourish. This situation may mirror some of the developments during and after the global financial crisis and recession of 2007 and after. Criminal markets are likely to shift and criminals will adjust the *modi operandi* they employ. Economically deprived individuals might be increasingly vulnerable to recruitment by OCGs. Corruption may increase, and fraud and financial crime schemes may proliferate. Certain types of counterfeit goods will be subject to increased demand. In the context of migrant smuggling, there might be an impact on the EU as a destination, since the economic impact of the pandemic will be global. Overall, organized crime structures operating in the EU may benefit from the situation and could emerge stronger.

Terrorism

While the short-term impact of the COVID-19 pandemic on the terrorist threat in Europe has been very limited, Europol, along with Member States expect that the long-term impact of the pandemic will boost the threat level via two interrelating processes.

First is the expected rise in radicalized individuals resulting from the increase in propaganda published and the increased level of propaganda consumed by susceptible persons. Although 'venues' for radicalisation were limited during the lockdown period, it is expected that much of the consumption of propaganda and radicalisation in this period may have been accelerated as a result of vulnerable people spending more time at home on the internet and social media.

Secondly, the ensuing economic recession will lead to increased unemployment, social inequality and poverty, all strong drivers for radicalisation, regardless of the ideological scene.

The expected increase of radicalized persons in an economically unstable climate with a growing number of conspiracy theories and anti-government/anti-establishment sentiments will likely fuel the political, social and economic contrasts that already exist, further pushing extremists to their ideological fringes. At the same time, ideological scenes have in the past shown to react aggressively to opposing scenes (e.g. left-wing extremists' reaction to right-wing extremists, right-wing extremists' reaction to jihadists). Combined, this could lead to a downward spiral of polarization and possible reactive violence. As already mentioned, followers of all ideological scenes have spent more time online during the pandemic, not only boosting and improving propaganda but also discussing and researching new targets and possible ways to commit attacks. This could also materialize in future plots that could be more sophisticated or directed at unanticipated targets.

[EXPLOITING ISOLATION: Offenders and victims of online child sexual abuse during the COVID-19 pandemic](#) (Europol 19.6.2020)⁴⁹

CSAM = Child Sexual Abuse Material

Key findings:

- There have been significant increases in activity relating to child sexual abuse and exploitation on both the surface web and dark web during the COVID-19 lockdown period.
- Travel restrictions and other measures during the pandemic have likely prevented offenders from traveling and so have shifted their focus to the exchange of CSAM online.
- Increases in detection and reporting of CSAM on the surface web during lockdown indicate the level of re-victimisation of children through the distribution of images and videos depicting them.
- Consistent levels of activity by offenders on the dark web during lockdown reflects the ongoing organized business model that has evolved and the level of threat that it poses to children.

⁴⁹ Linkki: [EU Drug Markets: Impact of COVID-19 | Europol \(europa.eu\)](#)

- An increase in the number of offenders exchanging CSAM online during lockdown may have an impact on and stimulate demand for this type of material online beyond the lockdown.
- Society, including law enforcement, needs to focus on the self-generation of CSAM to ensure that children are protected from this type of exposure to harm. The increased circulation of CSAM during the COVID-19 pandemic will also increase the need for law enforcement to identify the victims depicted in it.

Main CSAM indicators showing an increase

- referrals from National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC)⁴
- number of attempts to access online CSAM
- activity on P2P networks
- the number of reports from the public to law enforcement or other institutions
- the volume of new posts on online forums dedicated to child sexual abuse compared to established baselines
- activity on dark web forums

Since the beginning of the COVID-19 crisis, Europol has been monitoring various indicators to assess the scope of online child sexual abuse and to determine whether there is an increase in the production and/or distribution of CSAM. Although the data is still fragmented and incomplete, there are strong indications there has been an increase in the number of cases of child sexual abuse.

Self-generated explicit material (SGEM) has been a growing problem for several years as more and more young children share explicit material online. Growing access to high quality smartphones and other devices, in combination with a relatively low awareness of the risks of producing and sharing SGEM, means this trend is likely to continue, especially in a period when more and more children are dependent on their smartphone or computer to socialize online. SGEM can be produced voluntarily, produced under coercion or extortion by a child sex offender.

Although **sexual coercion and extortion** of minors can be a source of financial gain for offenders, in the majority of cases their aim is to obtain new CSAM. Offenders mostly use existing explicit pictures or videos of a victim and threaten to share this with the victim's network or on social media unless they receive more material.

Although offenders are primarily driven by a desire to access more CSAM than financial gain, in some cases offenders do seek to profit from online child sexual exploitation.

[EU Drug Markets Impact of COVID-19](#) (Europol May 2020)⁵⁰

Key findings:

- Global restrictions on travel and other measures as a result of the COVID-19 pandemic have had a temporary disruptive impact on the drug market leading to shortages of and higher prices for some drugs, but the situation is subject to rapid change.

⁵⁰ Linkki: [EU Drug Markets: Impact of COVID-19 | Europol \(europa.eu\)](#)

- The disruption to the **supply chain** and **logistics** of drug trafficking in Europe is most evident at the distribution level, because of social distancing measures.
- The movement of bulk quantities of drugs between EU Member States has continued despite the introduction of border controls due to the continued commercial transportation of goods throughout the EU.
- In relation to **cocaine**, in particular, there is little evidence of disruption to activity at the wholesale importation level; however, experts in some countries report increasing prices and decreasing purity at the consumer level, indicative of localized supply shortages.
- Organized crime groups (OCGs) remain resilient and are adapting their *modi operandi* to the current situation, further exploiting secure communication channels and adapting transportation models, trafficking routes and concealment methods.
- The current instability has led to an increasingly volatile environment for criminal businesses along the supply chain in Europe and appears to have resulted in increased levels of violence among mid- level suppliers and distributors.
- Surface web and darknet markets, social media and secure encrypted communication applications now appear to be playing a more prominent role in the **sourcing of drugs at user level**. Home deliveries, less face-to-face dealing and less reliance on cash as a form of payment seem to be increasing for individual transactions and it is possible that behavioral changes, once established, will persist over the longer term.
- Shortages of **cannabis resin** and possible stockpiling of **herbal cannabis** by users have led to inflated retail prices for both cannabis resin and herbal cannabis in some Member States. The domestic production of herbal cannabis appears not to have been significantly disrupted.
- **Heroin trafficking** seems to be continuing on many of the known routes. The availability of heroin has decreased in some areas but this varies depending on national confinement rules and restrictions on movement, with higher prices also reported in some places. Community-based information from drug workers also suggests that there have been some shortages and also the possibility that heroin has been substituted with other substances. These substances may include **synthetic opioids** (diverted medicines or new psychoactive substances (NPS)) or **alternative drugs** (e.g. crack cocaine, amphetamine, synthetic cathinones), and it is possible that some of these substances may feature more prominently in the drug market in the longer term in affected places.
- **Cocaine trafficking** using maritime shipping containers has continued at levels that are comparable to or even possibly higher than those seen in 2019. European and Colombian data show that significant seizures were made in the first part of 2020, despite the restrictions resulting from the COVID-19 pandemic. Unsurprisingly, trafficking by air passengers has decreased dramatically.

- **Synthetic drug production** continues in the main European producing zone in the Netherlands and Belgium, as evidenced by the number of illicit laboratories dismantled and dumpsites reported. However, in Europe and globally, the demand for synthetic drugs used in recreational settings, in particular MDMA, seems to have diminished in the short term due to the closure of venues and cancellation of festivals. The wholesale prices of amphetamine and MDMA have increased in several countries; however, the Netherlands reports decreasing prices, indicative of attempts to increase sales.

[Beyond the pandemic how COVID-19 will shape the serious and organized crime landscape in the EU](#)
(Europol April 2020)⁵¹

[Viral marketing. Counterfeits, substandard goods and intellectual property crime in the COVID-19 pandemic](#)
(Europol 17.4.2020)⁵²

Sivuilla 6 ja 9 taulukot eri maista, jossa Suomi mukana

Key findings:

- The production and distribution of **COVID-19-related counterfeit pharmaceutical and healthcare products** closely followed the spread of the COVID-19 pandemic to markets in the European Union (EU).
 - After the widening outbreak and introduction of restrictive measures to contain the outbreak, these types of products rapidly appeared on the market in all Member States.
 - It is expected that with an end or with the diminishing impact of the pandemic, criminals will shift to alternative goods.
- The organized crime groups (OCGs) involved in the **production and distribution of counterfeit goods** have once again proven highly adaptable in terms of shifting product focus, marketing and packaging to suit or shape current demand.
 - However, the main countries of production have remained the same. This also applies for modi operandi, routes and the nationalities of suspects involved.
 - The estimated profits from the trade of these goods are assessed to be substantial.
- While some product offers for counterfeit goods related to the COVID-19 pandemic have appeared on the dark web, the product offerings available there remain limited compared to the surface web, which continues to host the primary **distribution platforms** for counterfeit goods.

⁵¹ Linkki: [Beyond the pandemic - How COVID-19 will shape the serious and organized crime landscape in the EU | Europol \(europa.eu\)](#)

⁵² Linkki: [Viral marketing - Counterfeits, substandard goods and intellectual property crime in the COVID-19 pandemic | Europol \(europa.eu\)](#)

- Demand for these types of counterfeit products has surged and will continue throughout the current crisis despite potentially significant detrimental consequences for the health of consumers. It is essential to continue to invest in prevention and awareness to disrupt the business model of these types of criminal profiteers.

[Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic](#) (Europol 3.4.2021)⁵³

Key findings:

- The impact of the COVID-19 pandemic on **cybercrime** has been the most visible and striking compared to other criminal activities.
- Criminals active in cybercrime have been able to adapt quickly and capitalize on the **anxieties and fears** of their victims.
- **Phishing and ransomware campaigns** are being launched to exploit the current crisis and are expected to continue to increase in scope and scale.
- Activity around the distribution of **child sexual exploitation material** online appears to be on the increase, based on a number of indicators.
- The dark web continues to host various **platforms** such as marketplaces and vendor shops to distribute illicit goods and services.
 - After an initial fluctuation in sales via the dark web at the beginning of the crisis in Europe, the situation stabilized throughout March 2020.
 - Vendors attempt to innovate by offering COVID-19 related products.
 - Demand and supply dynamics for some goods are likely to be affected if product scarcity occurs via distributors on the surface web.
- Criminal organizations, states and state-backed actors seek to **exploit the public health crisis** to make a profit or advance geopolitical interests.
 - Increased disinformation and misinformation around COVID-19 continues to proliferate around the world, with potentially harmful consequences for public health and effective crisis communication.

[Pandemic profiteering how criminals exploit the COVID-19 crisis](#) (Europol March 2020)⁵⁴

[Kaikki Europolin raportit koronaan liittyen](#)⁵⁵

⁵³ Linkki: [Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic | Europol \(europa.eu\)](#)

⁵⁴ Linkki: [Pandemic profiteering: how criminals exploit the COVID-19 crisis | Europol \(europa.eu\)](#)

⁵⁵ Linkki: [Staying safe during COVID-19: what you need to know | Europol \(europa.eu\)](#)

LIITE 3 Yhteys rikosensorjuntaohjelmaan ja sen selvitykseen

Korona 2020 turvallisuus -hankkeen ohella selvitystyötä tehneet Regina Järg-Tärno ja Sirpa Pekkarinen osallistuivat Settlementtiliiton lausunnon laatimiseen rikosensorjuntaohjelman toimenpiteistä. Koska lausunnossa käsitellään yhteisöllisyyteen liittyvää turvallisuustyötä, liitetään lausunto kokonaisuudessaan hankeselvityksen oheen.

1. Rikosensorjuntaohjelman toimenpiteet

Hankkeessa toteutettiin **Turvallisesti yhdessä - Kansallista rikosensorjuntaohjelmaa**⁵⁶ ja sen keskeisiä toimenpiteitä kuten:

- A. selkeyttää rikosten ehkäisyn kytkeytyminen kunnan muihin suunnitelmiin,

Toteutuksesta; toimenpidettä ei toteutettu aiotulla tavalla. Alueilla oli suuria eroja käytännöissä, miten kunnat suhtautuivat ja tuottivat palveluitaan asukkaalle koronapandemian aikana. THL:n, AVI:n ja sairaanhoitopiirien johdolla kansalaisiin kohdentuvista rajoitteista tiedotettiin, niitä täytännönpantiin ja purettiin tartunta- ja sairastavuuslukuista johtuen eri tahtiin eri alueilla. Kuntien johtamisjärjestelmät keskittyivät ensisijaisiin tehtäviin, kuten terveystiedottamiseen ja –valvontaan, perusterveydenhoidon ylläpitoon sekä varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen toteuttamiseen. Hankehenkilöstön kokemuksen mukaan kuntien operatiivisista tehtävistä ei tuntunut jäävän aikaa ennalta estävälle strategiatyölle. Tietoon tuli, että useat asuinalueiden turvallisuus- ja hyvinvointityötä tekevät järjestöt ja yhdistykset keskeyttivät oman toimintansa koronarajoitusten ja kokoontumiskieltojen johdosta.

Toisena kuntayhteistyötä haittaavana seikkana hankkeen toimijat kokivat samanaikaisen hyvinvointialueiden valmistelutyön. Monet kuntien tehtävistä siirtyisi aikanaan hyvinvointialueen tuotannoksi. Kunnissa nähtiin asukkaiden hyvinvointia ja turvallisuutta koskevien asioiden yhteinen valmistelu paremmaksi siirtää aikaan kun uusi vastuutaho astuu tehtävänsä.

- B. rikosten ehkäisyyn kytkeytyvän yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa,

Kts. edellä. Hyvinvointialue.

- C. lisätä rikosensorjuntatyön osaamista paikallisella ja kansallisella tasolla,

Suomen Settlementtiliitto on osallistunut aktiivisesti ja monella tavalla paikallisen rikosensorjuntatyön edistämiseen. Vuosina 2020-2021 työ konkretisoitui ja toteutui ennen kaikkea hankkeen kautta ja ehdoilla. Korona 2020 turvallisuus -hankkeessa Regina Järg-Tärno ja Sirpa Pekkarinen ovat toimineet toteuttajina, kehittäjinä ja kouluttajina. Samalle ajalle osui sopivasti myös kansallisen rikosensorjuntaohjelman arviointi ja rikosensorjuntaneuvoston tulevaisuuden selvitys oikeusministeriölle. Suomen Settlementtiliitto osallistui aktiivisesti selvitysten tekemisen eri vaiheisiin ja antoi rikosensorjuntaohjelmasta ministeriölle oman lausunnon suosituksineen: *Vastaus Rikosensorjuntaneuvoston Kansallisen rikosensorjuntaohjelman*

⁵⁶ Turvallisesti yhdessä. Kansallinen rikosensorjuntaohjelma: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75193>

(Turvallisesti yhdessä, 2016-2020) seurantaan. Setlementtiliiton vastauksen kirjoittivat yhdessä Regina Järg-Tärno, Sirpa Pekkarinen ja Setlementtiliiton toiminnanjohtaja Pentti Lemmetyinen. Kaikki mainitut henkilöt ovat pitkään osallistuneet paikalliseen ja kansalliseen ennaltaestävään rikosentorjuntatyöhön, kolmannen sektorin, kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten väliseen yhteistyöhön, kuten myös edellä mainittuun Naapuriaputyöryhmään. Lisäksi Suomen Setlementtiliitto on ollut järjestökentän edustajana rikosentorjuntaneuvostossa (RTN jäsen tj Pentti Lemmetyinen) ja Setlementtiliitto ja sen paikalliset jäsenjärjestöt ovat olleet tuottamassa palveluita RIKU- ja sovittelutoiminnassa. Tarkempi sisältö ja suositukset Setlementtiliiton selvityksestä ovat myöhemmin kappaleessa alla.

- D. edistää asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemista rikosten ehkäisyn suunnittelussa (mm. osallisuusmenetelmien koulutus)

Hankkeen aikana koulutettiin paikallistoimijoita osallistavien menetelmien, työkalujen ja alustojen käyttöön otossa. Paikallistoimijoiden vastuutahojen kanssa yhdessä suunniteltiin ja toteutettiin koulutukset. Hankkeessa tuotettiin kokemustietoa uudenlaisista menetelmistä, kuten esim. kuva- ja yhteisötaiteen käyttäminen osallisuuden muotona sekä osallistaminen digitaalisin menetelmin (Discord).

- E. kehittää kansalaisten osallistumista ja vaikuttamiskeinoja rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämiseksi (mm. osallisuusmenetelmien koulutus ja tilaisuudet)

Kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa keskitytään paikallisen rikosentorjuntatyön kehittämiseen ja asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien parantamiseen rikosten ehkäisyssä. Asukkailla on hyvät tiedot alueen turvallisuusongelmista ja konkreettista tietoa paikkakunnan koronaan liittyvistä rikoksista ja niiltä suojautumisen kannalta tärkeitä välineistä ja keinoista. Heillä voi olla myös hyviä ehdotuksia vastaavien tilanteiden varalta rikoksilta suojautumisen keinoista, yhteistyörakenteista ja avainhenkilöistä ja ideoita oman paikallisen alueen tai haavoittuvien ryhmien turvallisuuden parantamiseksi laajemminkin. Osallisuusmenetelmät ja fasilitointi ovat tärkeitä taitoja prosesseja suunnitteleville sekä kansalaisyhteisöjen ja muiden paikallisten toimijoiden yhteisen tahtotilan ja ehdotusten kartoittamiseen ja työstämiseen.

Hankkeessa kerättiin kansalaisten ajatuksia rikosentorjunnasta ja turvallisuuden tunteesta ja samalla välitettiin tietoa rikosentorjuntatyöstä, toimijoista, metodeista ja välineistä sekä yhteisöllisyyden merkityksestä turvallisuuden tunteelle yksilö- ja yhteisötasolla.

Hankkeen aikana hanketoimijat olivat yhteydessä toteutusalueiden kansalaisjärjestöihin, kansalaisopistoihin ja paikallistoimijoihin. Hanke viestitti somessa ja jalkauduttiin asukkaiden keskuuteen.

2. Vastaus Rikosentorjuntaneuvoston Kansallisen rikosentorjuntaohjelman (Turvallisesti yhdessä, 2016-2020) seurantaan⁵⁷

2.1 Yleisesti Suomen Setlementtiliiton rikosentorjuntatyöstä

Suomen Setlementtiliitto on aktiivisesti osallistunut Rikosentorjuntaneuvoston työhön Naapuriaputyöryhmän puheenjohtajuudesta (2012-2014) lähtien ja sen jälkeen Rikosentorjuntaneuvoston

⁵⁷ Linkki: [Vastaus Rikosentorjuntaneuvoston Kansallisen rikosentorjuntaohjelman \(Turvallisesti yhdessä, 2016-2020\) seurantaan - Suomen Setlementtiliitto](#)

jäsenenä. Koemme, että tämä on edistänyt setlementtikentän tiedon saantia ja vaikuttamismahdollisuuksia erityisesti kansallisen tason rikksentorjuntatyöhön. Osaamisellamme ja näkemyksillämme on arvoa ja meitä kuullaan rikksentorjuntaneuvostossa.

Samalla myös liikkeen osaamis pääoma koskien rikksentorjuntatyötä on kasvanut ja tullut kiinteämmiin/näkyvämmiin osaksi työtämme ja puheenaiheitamme. Tämä ei tarkoita, että tekisimme jotain uutta tai enemmän rikksentorjuntatyötä nykyään, vaan sitä, että osaamme paremmin tunnistaa ja sanoittaa työssämme rikksentorjuntanäkökulmia, koska siihen liittyvä osaaminen ja tietoisuus on lisääntynyt eri tavoilla. (Esim. liiton henkilöstössä työskentelee kriminologi.)

Jatkossakaan meidän päätehtävämme ei ole eikä tulisi olla rikksentorjuntatyö, eikä myöskään muiden hyvän elämän kulmakiviä rakentavien eli ennalta tukevan työn kansalaisjärjestöjen päätehtävänä, vaikka vahvasti meidän toimintamme juurille ja toimintamuotoihin ja tausta-ajatuksiin liittyikin sekä kansainvälisesti että Suomessakin. Setlementtiliike on aina ollut aktiivinen rikksentorjuntatyön ja ennaltaehkäisevän työn toteuttaja ruohonjuuritasolla. Liikkeen jäsenjärjestöt ovat olleet aktiivisia esim. rikksentorjuntahankkeiden ja kriminaalipolitiikkaan liittyvien hankkeiden ja valtionavun hakijoina.

Meillä on liikkeessämme ns. vahvoja ja kansallistasollakin tunnettuja alan tekijöitä (erityisesti isoissa kaupungeissa mm. [Vuolle Oulu](#), [Setlementti Tampere](#), [Kalliolan Setlementti](#), [Auralan Setlementti](#), [Rovalan Setlementti](#), [Puijolan Setlementti](#), [Harjulan Setlementti](#), [Louhelan Setlementti](#), [Jyränkölän Setlementti](#), [Linnalan setlementti](#) jne.). Toimimme erilaisten teemojen ja toimintamuotojen parissa muun muassa alueellisista ja paikallista tarpeista käsin. Toimintakentältämme löytyy toimintamuotoja, teemoja, kokemusta ja korkeatasoista kokemusta käytännön työstä ja alan asiantuntijoita, monipuolista osaamista esimerkiksi sovittelusta, RIKU-työstä, Rise-hankkeisiin, kunniaväkivaltaan, väkivaltaan, kiusaamiseen, uusiutumiseriskeihin, työllistämiseen ja kuntoutukseen, lapsi- ja nuorisotyö liittyen. Setlementtiliikkeessä tehdään työtä myös monien ennalta tukevien toimintojen parissa, esim. vapaan sivistystyön, kotouttamisen työn, seniorityön ja esimerkiksi digitalisaation tuen kautta. Avaintemoja ovat resilienssi, transformatiivinen oppiminen ja muutokseteryys.

2.2 Jäsenjärjestöt ovat aktiivisia rikksentorjuntaan ja kriminaalipolitiikkaan liittyvien valtionapujen hakijoina

Olemme seuranneet liikkeessä myös aktiivisesti viimeisten vuosien aikana setlementtiliikkeen kenttätoimijoiden hakemisen/osallistumisen halukkuutta ja menestymistä erilaisissa alan hankkeissa. Lisäksi olemme aktiivisesti tukeneet tarvittaessa heidän osallistumistaan hakuprosesseihin lisäämällä tietoa hakumahdollisuuksista ja tarjoamalla sparrausapuna siihen, miten eri toiminnat meidän toimintaympäristössämme liittyvät ja linkittyvät rikksentorjuntatyöhön, ennalta estävään työhön ja ennaltatukevaan työhön prevention eri tasoilla. Kysymys on siis ollut myös liikkeen sisäisen osaamis pääoman lisäämisestä viestimällä, puhumalla ja kannustamalla.

Järjestökentälle tarvitaan koulutuksia ja täydennyskoulutusta, muun muassa tietoa omaan olemassa olevaan toimintaan sovellettavasta rikksentorjunnasta. Yksittäiset tietoisut ja koulutukset eivät riitä. Tämä on toisaalta parasta ennen osaamista, jota täytyisi jatkuvasti ylläpitää ja päivittää. Sekä meillä, että muiden järjestökentän toimijoiden kohdalla.

Hankeluonteisen työyhteisörakenteen takia järjestökentällä on korkea henkilöstövaihtuvuus verrattuna työpaikkoihin, joissa edelleen työskennellään niin sanottujen pitkäaikaisten ja pysyvien työsuhteiden parissa. Suomessa järjestötyötä tuottavat lukuisat ja moninaiset toimijat. Yhteistä niillä on toiminta

kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten henkilöiden parissa. Maakuntamuutoksen ja sote-uudistuksen yhteydessä kussakin maakunnassa tehtiin toimialaa koskevia Järjestöt 2.0 -ohjelman selvityksiä, joissa järjestöjen rakenne, resurssit, tehtävät ja vaikuttavuus nousivat esiin. Suuri painoarvo tuossa tarkastelussa on ollut palvelujen tuottamisen näkökulma, ei niinkään turvallisuuspainotteisuus. Selvitykset tuottivat lisätietoa mm. järjestöjen resursseista, kuten henkilöstöstä ja taloudesta. Järjestötoiminnan rahoitus pohja on kirjava, mistä syystä koordinoitua tietoa on vähän saatavilla. Koska useat järjestöt saavat rahoitusta Euroopan Unionin rakennerahastojen ja kehittämisohjelmien kautta, ovat työsuhteet lyhytkestoisia ja määräaikaista. Pysyvään rakenteelliseen työhön ei ole mahdollisuutta. Setlementtiliiton arvio on, että viiden vuoden sisällä oman järjestön henkilöstöstä vaihtuu puolet tai jopa yli sen. Tämä voi luoda haasteita pitkäjänteisen osaamisen ja toimintamallien ylläpitoon ja verkostojen kannalta esimerkiksi mahdollisen ja toivotun paikallisen rikosensorjuntayhteistyön osalle. Konkreettiset rikosensorjuntatyöhön liittyvät koulutukset/täydennyskoulutukset setlementtiliikkeen, mutta myös koko järjestökentän, työntekijöille voisi olla yksi mahdollisuus lisätä tätä tietoa, tunnistamista, linkittymistä ja konkreettista toimintaa.

Hankerahoitukset ja valtionavustukset eivät taivu muun kuin hankkeiden ja toimenpiteiden tekemiseen. Eli käytännön tasolla paikallisen rikosensorjuntatyön ja yhteistyön kontaktien lisäksi konkreettisen toiminnan tekeminen vaatisi aina myös toimijan omaa resurssia/rahoitusta. Koulutukset järjestökentälle kuitenkin kannattaisi, koska osaamispääoma ei mene hukkaan, vaan liikkuu paikasta toiseen, kuten voi huomata toimintaan tulevien ja sieltä eteenpäin lähtevien urapolkujen hiljaisen tiedon kautta. Järjestökentän työntekijät ja alan asiantuntijat liikkuvat merkittävästi erilaisten hankkeiden kautta järjestökentällä paikasta toiseen ja myös järjestökentältä töihin valtion ja kuntien rakenteisiin.

2.3. Matalan kynnyksen ja learning by doing rikosensorjuntavaikutusten arviointia järjestökentälle – osaamista, neuvoja ja helppoja työkaluja

Toimimme vahvasti ruohonjuuritasolla ja olemme sitä kautta myös hiljaisen tiedon äärellä koskien erilaisia yhteiskunnallisia muutoksia ja paikallisia ja tai/kohderyhmien tarpeita. Kehitämme jatkuvasti työmme vaikutusten arviointia eri tavoitteiden osalta ja ennalta tukevan työn merkitys myös kansantalousnäkökulmasta on meille tuttu (Kivenheittäjän tie). Työllämme on myös ns. suurta rahallista arvoa säästöeuroina, jos lasketaan paljonko säästöjä (vähentäen sekä taloudellista että inhimillistä kärsimystä) yhteiskunnalle syntyy hyvän elämän ja riskiryhmien tukemisesta, tai vaikka sovittelun kautta verrattuna siihen, kun sitä ei tehdä. Kokonaisuus on vaikeasti mitattavissa, koska niin sanottua ei-tapahtunutta-seurausta ja -kuluja on vaikeampi mitata, kuin toteutuneita haittavaikutuksia ja siihen tarvittavia yhteiskunnan korjaavia/jälkihoidon resursseja.

Olemme mielellämme mukana, kuulolla, oppimassa ja jakamassa tietoa sekä edistämässä rikosensorjuntatyön ja ohjelmien toimenpiteiden yhdessä kehittämistä, tavoitteiden ja suositusten räätälöimistä ja niiden toteuttamista setlementtiliiton rakenteissa.

2.4 Järjestökentän aito osallisuus, ei pelkästään osallistaminen läpileikkaavasti kaikessa

Järjestökentän edustajat tulee ottaa jatkossakin vahvasti mukaan rikosensorjuntatyön ja ohjelmien suunnitteluun. Koemme, että kolmannen sektorin osallisuuden mahdollistaminen ja aktiivi osallistuminen ohjelmien suunnittelun, toimenpiteiden räätälöimisen ja toteutuksen eri vaiheissa lisäisi ja parantaisi onnistumisen edellytyksiä.

Ehdotamme, että rikosentorjuntaneuvosto ja sen sihteeristö järjestäisivät myös jatkossa ennaltaehkäisevän työn soveltavaa koulutusta järjestökentälle. Koulutus voi olla matalan kynnyksen luentoja tai vaikka kursseja, josta saisi esim. oppilaitoksen/oppilaitosten osaamispisteitä ja myös itseopiskelun materiaaleja, joiden suorittamisen jälkeen olisi mahdollisuus näyttää osaamista esim. verkkotestin tai pelillistämisen kautta. Kursseja olisi mahdollista toteuttaa yhteistyössä erilaisten oppilaitosten kanssa tai miksipä ei myös vapaan sivistystyön oppilaitosten eli kansalaisopistojen ja kansanopistojen kanssa ja kontekstissa lähiopetuksena tai verkossa (www.kol.fi). Lisäksi toteutus tapahtuu omien nykyisten hankkeiden esim. arvioimisen kautta, missä yhdessä päästään miettimään ja pohtimaan erilaisten (ei-rikosentorjunta) hankkeiden ja toimenpiteiden ns. rikosentorjuntavaikutuksia ja näkökulmia ja teoreettisia lähtökohtia. Kun opitaan tunnistamaan oman työn merkitystä ja arvoa ja tulee aha-elämyksiä niin myös rikosentorjuntatyö, sen merkitys ja todelliset (ns. hiljaiset) volyymit tulee näkyvämmäksi. Koulutusta voisi olla tarjolla vapaasti kaikille, mutta erityisesti esim. valtionapua hakeville myönnetyn avustuksen jälkeen tai vaikka ennenkin niin, että samalla syntyisi uusia toimijaverkostoja rikosentorjuntahankkeiden hakijoiden kesken.

2.5. Rikosentorjuntaneuvoston Kansallinen rikosentorjuntaohjelma, Turvallisesti yhdessä, 2016-2020

Ohjelman toteutumisen seurannasta Setlementtiliitto vastaa:

Kysymys 1

1. Kerätään ja levitetään tietoa hankkeista ja hyvistä käytännöistä, joilla voidaan ehkäistä turvattomuuden tunteen lisääntymistä, syrjintää tai esimerkiksi vihapuhetta, joka ehkäisee eri väestöryhmistä tulevien asukkaiden osallistumista paikalliseen toimintaan. Tavoitteena on löytää käytäntöjä, jotka on tutkimuksella osoitettu tulokselliseksi rikosten vähentämisessä. (ohjelman toimenpide nro 23)

Setlementtiliitto: Toimenpide toteutuu kyllä. Tietoa kerätään ja levitetään. Esim. rikosentorjuntaneuvoston kautta tulevaa tietoa levitetään. Mutta tässä roolimme on vahvasti myös kehittäjän rooli. Työmme jatkuu ja kuten edellä kuvasimme, meillä ja koko järjestökentällä on osaamistarpeita, joita me toivomme tulevan kuulluksi ja että niihin tarpeisiin liittyen tarjotaan seuraavan mahdollisen ohjelman kautta koulutuksia ja resursseja. Olemme mielellämme mukana osaamistarpeiden kartoittamisessa ja sopivien kokonaisuuksien rakentamisessa yhdessä rikosentorjuntaneuvoston ja muiden järjestöjen kanssa.

Arviomme: Toteutunut osittain. Meidän osaltamme katsomme, että työ on vasta alussa, mutta kulkee hyvään suuntaan ja toivomme sille jatkoa ja yhteistyömahdollisuuksia.

Kysymys 2

2. Kootaan yhteen taloyhtiöiden ja asumispalveluja tuottavien tahojen hyviä käytäntöjä yhteisöllisyyden, asukkaiden yhteisen toiminnan lisäämiseksi ja turvallisuuden tunteen lisäämiseksi. Julkistetaan ne rikosentorjuntaneuvoston hyvien käytäntöjen sivuilla ja suunnitellaan ehdotuksia piloteiksi. (ohjelman toimenpide nro 24)

Setlementtiliitto: Ajatus oli ja on vahvasti läsnä [Setlementtiasuntojen](#) toiminta-ajatuksessa. Setlementtiasuntojen toimintamalli on rikosentorjuntaneuvostolle tuttu. Setlementtiasunnot Oy:n toimintalogiikassa arjen turvallisuus ja yhteisöllisyyteen kannustaminen ovat keskeisiä elementtejä. Niitä edistetään mm. seuraavin tavoin:

1. Asukasvalinnan kautta rakennetaan yhteisöjä, joissa syystä tai toisessa haasteellisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset eivät muodosta enemmistöä. Tällöin moninainen ja monikulttuurinen yhteisö tukee heikommin pärjääviä, eikä tapahdu stigmatisointia.
2. Setlementtiasunnot Oy rakentaa vuokrataloja alueille, joissa on sekä omistus- että vuokrataloja. Tällä halutaan estää alueiden segregaatiota ja edistää erilaisissa sosioekonomisissa tilanteissa olevien ihmisten integraatiota.
3. Yhtiöllä on henkilökuntaa, joiden tehtävä on auttaa ja edistää taloissa olevia yhteisöllisiä rakenteita.
4. Taloja rakennettaessa huomioidaan yhteiskäyttötilojen tarve.
5. Asukkaita kannustetaan yhteisistä tiloista huolehtimiseen ja rakennetaan mm. mahdollisuuksia palsta-, laatikko- tai kattoviljelyyn.
6. Asukkaat osallistuvat osittain myös yhtiön päätöksentekoon valitsemiensa hallituksen jäsenten ja talotoimikuntien kautta.
7. Yhtiössä on luovuttu kiinteistönhoidon ulkoistamisesta. Yhtiöllä on omat huoltohenkilöt, jotka pyrkivät osallistamaan talojen asukkaita. Kiinteistönhuolto tarjoaa myös harjoittelu- ja työmahdollisuuksia niille, joiden pääsy ns. normaaleille työmarkkinoille on vaikeaa.
8. Yhtiö panostaa entistä enemmän viherrakentamiseen sekä talojen ja niiden piha-alueiden luonnonläheisyyteen ja pihojen yhteisöllisyyttä tukeviin ratkaisuihin. Yhtiössä uskotaan, että sellaisessa ympäristössä ihmiset voivat paremmin. Setlementtiliikkeessä on myös asumispalveluihin liittyviä muita kokonaisuuksia, joissa tehdään yhteistyötä mm. palveluasumisen puolella (Harjula Lahdessa, Jyränkölä Heinolassa, Rovala Rovaniemellä, Linnala Savonlinnassa, Vuolle Oulussa, Louhela Järvenpäässä, Vaasan Setlementti, Toivola-Luotola Kemissä, Kalliola pääkaupunkiseudulla, Tunturila Kemijärvellä, Loisto Setlementti pääkaupunkiseudulla).

Arviomme: Toteutunut osittain. Kokeiluja ja pilotteja ja paikkakuntaakohtaisia toimintoja ja toimintamalleja on. Mallintamis- ja levittämistyöhön ei ole resursseja. Voi olla, että taloyhtiöihin ja asumispalveluihin fokuoiminen on yksi tapa, mutta millaisia muita kohtaamispaikkoja ja yhteisiä/yhdistäviä tiloja on, joissa paikalliset asukkaat kohtaavat ja voivat vahvistaa yhteisöllisyyttä asuinympäristössään? Taloyhtiöihin perustuvissa malleissa ja toiminnoissa on myös omia haasteita, mm. resurssointikysymyksiä. Liikkeemme kannalta esim. setlementtien tilat ja/tai liikkeen kansalaisopistot kursseineen ja tiloineen luovat ja mahdollistavat myös sellaisia tiloja ja rakenteita. Olemme kiinnostuneet olemaan mukana ja kuulolla myös jatkossa.

Päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät vähävaraiset, asunnottomat ja esimerkiksi vankeusrangaistuksesta vapautuvat henkilöt saavat tukea Asunto ensin -ohjelmasta. Järjestöillä on suuri merkitys tuetun asumisen mallien kehittämisessä, tuottamisessa ja näihin liittyvien palvelujen tarjoamisessa. Järjestöt kouluttavat myös vapaaehtoisia (mm. Suomen Punainen Risti) vankilaystäviksi ja rinnallakulkijoiksi vapautumisen ajankohtaan. Kommenttina, että rikosentorjuntaneuvosto ja neuvoston sihteeristö on käynyt tutustumassa Setlementtiasuntojen taloon ja konseptiin [Jätkäsaarella](#).

Kysymys 3

3. Lisätään tietoa dialogia edistävästä, restoratiivisista ja ongelman ratkaisuun tähtäävistä menetelmistä, joita voidaan hyödyntää paikkakunnilla tai alueilla, joissa asukkailla on herännyt erityisiä pelkoja tai on tapahtunut rikos, jota molemmat osapuolet haluavat sovittelaa. (ohjelman toimenpide nro 25)

Setlementtiliitto: Kyllä. Tätä toteutimme mm. konkreettisesti paikallisen rikosentorjuntatyöhön myönnetyn valtionavun turvin dialogimenetelmien oppimisen, ja kehittämisen hankkeessamme Osallisuusmenetelmät paikallisen turvallisuuden- ja rikosentorjuntasuunnittelun työkaluna. Menetelmäkoulutukset. Kehittämishanke. (2018) Osallisuusmenetelmät -hanke (2018). Hankkeen tarkoituksena oli Rikosentorjuntaohjelmassa mainittujen osallisuusmenetelmien osaamisen levittäminen, käyttöönoton edistäminen sekä menetelmän kehittäminen ja arviointi. Tätä toteutimme suunnitelman mukaisesti menetelmäkoulutusten avulla. Avustusta haettiin osallisuusmenetelmien koulutuksia varten kolmella paikkakunnalla; toteutui viidellä.

Osallisuusmenetelmien koulutusten tarkoitus oli edistää menetelmien käyttöä paikallisessa turvallisuus- ja/tai rikosentorjuntatyössä. Hankkeen ja koulutusten tarkoitus oli suoraan tukea kansallisen rikosentorjuntaohjelman Turvallisesti yhdessä toteutusta. Ohjelmassa keskityttiin paikallisen rikosentorjuntatyön kehittämiseen ja asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien parantamiseen rikosten ehkäisyssä. Asukkailla on hyvät tiedot alueen turvallisuusongelmista. Heillä voi olla myös hyviä ehdotuksia alueen turvallisuuden parantamiseksi ja osallisuusmenetelmät ja fasilitointi ovat tärkeitä taitoja prosesseja suunnitteleville ja kansalaisyhteisön ja muiden paikallisten toimijoiden yhteisen tahtotilan ja ehdotusten kartoittamiseen ja työstämiseen.

Hankkeen aikana toteutimme menetelmäkoulutuksia, osallisuus ja osallistamispolitteja ja dialogitapahtumia; Heinolassa nuorille, Savonlinnassa asukkaille ja kouluille koulukiusaamisesta Oulussa, vihapuheesta ja turvallisuuden tunteesta Järvenpäässä sekä Vaasan vankilassa vapautuvien turvattomuuden tunteesta ja vapauden kauhusta. (Aiheesta on rikosentorjuntaneuvoston sihteeristölle lähetetty erillinen raportti.)

2.6. Setlementtiliiton hanke Korona 2020 turvallisuus

Menetelmien kouluttamis- ja kehittämistyötä ja dialogista osallistavaa työtettä olemme jatkaneet vuonna 2020 alkaneen koronapandemian aikana poikkeavissa olosuhteissa; tässä oikeusministeriön/ rikosentorjuntaneuvoston valtionavun turvin Korona 2020 -hankkeessa mm. Pietarsaaressa, Turussa, Jämsässä ja Jyväskylässä. Hanke on vielä käynnissä ja se on pandemiasta johtuvaan yhteiskunnan kriisiin ja poikkeustilaan liittyvän rikoksia ennaltaehkäisevän työn kehittämis-, koordinointi- ja selvityshanke.⁵⁸

Hanke toteuttaa sisäisen turvallisuuden edistämistä kuten rikosentorjuntaneuvoston (RTN) asettama ensimmäinen naapuriaputyöryhmä, jonka toimikausi oli 23.10.2012–30.04.2014. Naapuriaputyöryhmä rakensi moniammatillista yhteistyötä viranomaisten, järjestöjen, elinkeinoelämän ja kansalaistoiminnan käytänteiksi. Työryhmä julkisti selvitysraportin toimenpidesuosituksineen. Työryhmän työ sai positiivisen vastaanoton ja tätä työtä ja sen suosituksia on arjessa jokainen tahollaan tehnyt. Se oli tärkeä pohja naapuriaputyölle. Nyt tämän lisäksi tarvitaan tehostettua työtä ja edellisen saavutetun tuloksen päivittämistä nykytilanteeseen koronapandemian johdosta.

⁵⁸ Lausunnon/selvityksen kirjoittamishetkellä 2021.

Hankkeessa toteutetaan mahdollisuuksien mukaan myös Turvallisesti yhdessä - [Kansallista rikosensorjuntaohjelmaa](#) ja sen keskeisiä toimenpiteitä kuten:

1. selkeyttää rikosten ehkäisyn kytkeytyminen kunnan muihin suunnitelmiin,
2. rikosten ehkäisyyn kytkeytyvän yhteistyön ja verkostoitumisen parantaminen viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten kanssa,
3. lisätä rikosensorjuntatyön osaamista paikallisella ja kansallisella tasolla,
4. edistää asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemista rikosten ehkäisyn suunnittelussa ja
5. kehittää kansalaisten osallistumista ja vaikuttamiskeinoja rikosten ehkäisyssä ja koetun turvallisuuden edistämiseksi.

Kansallisessa rikosensorjuntaohjelmassa keskitytään paikallisen rikosensorjuntatyön kehittämiseen ja asukkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien parantamiseen rikosten ehkäisyssä. Asukkailla on hyvät tiedot alueen turvallisuusongelmista ja konkreettista tietoa paikkakunnan koronaan liittyvistä rikoksista ja niiltä suojautumisen kannalta tärkeitä välineistä ja keinoista. Heillä voi olla myös hyviä ehdotuksia vastaavien tilanteiden varalta rikoksilta suojautumisen keinoista, yhteistyörakenteista ja avainhenkilöistä ja ideoita oman paikallisen alueen tai haavoittuvien ryhmien turvallisuuden parantamiseksi laajemminkin. Osallisuusmenetelmät ja fasilitointi ovat tärkeitä taitoja prosesseja suunnitteleville ja kansalaisyhteisön ja muiden paikallisten toimijoiden yhteisen tahtotilan ja ehdotusten kartoittamiseen ja työstämiseen.

Hankkeessa on tarkoitus etsiä, kehittää ja ehdottaa toimenpiteitä paikallisen rikosensorjuntatyön kehittämiseksi ja sen erityinen paino on rikosensorjuntatyön eri toimijoiden, kuten viranomaisten, elinkeinoelämän, kansalaisjärjestöjen ja asukkaiden yhteistyössä rikosensorjunnan suunnittelussa ja toteuttamisessa koronatilanteen aikana ja jälkeen sekä vastaaviin tilanteisiin varautumiseksi.

2.7. Sovittelu

Konkreettinen **sovittelutoiminta liikkeessämme**, eli setlementtiliikkeen paikallisyhdistysten tuottamien sovittelupalveluiden kautta, toteutuu neljällä paikkakunnalla; Lahden (Harjula), Oulun (Vuolle), Rovaniemen (Rovala) ja pääkaupunkiseudun alueella (Kalliola).

Arvio: On toteutunut erittäin hyvin käytössä olevien resurssien kannalta, mutta koko ohjelman kannalta, valtakunnallisesti ja organisaatiomme näkökulmasta katsottuna on mielestämme toteutunut vain osittain.

Rikosensorjuntaneuvoston kautta haetut ja myönnetyt edellä mainitut avustukset ovat olleet merkittävässä roolissa ohjelman toimenpiteiden toteuttamiselle ainakin setlementtiliikkeen organisaatiossamme. Paikallisia pilotteja tehdään, mutta resurssit eivät riitä isompiin satsauksiin. Pyydämme, että tätä otetaan huomioon seuraavissa ohjelmissa ja että työhön turvataan resurssit. Esim. oikeusministeriön myöntämän valtionavun turvin on mahdollista toteuttaa ja turvata ja turvataankin ohjelman tavoitteita, mutta nämä resurssit yksin eivät riitä siihen. Järjestökentällä taas rahoituskuviot, ehdot ja mahdollisuudet ovat tiukat tai olemattomat; niin resurssit kuin rahkeetkaan eivät riitä ja se korostuu, kun yhteiskunta ns. kriisiytyy ja hoidettavia asioita onkin enemmän kuin mahdollista. Miten sekä selviytyä, että samalla kehittyä, kun kaikki ”romahtaa”, resurssit pienenevät ja tarve kasvaa entisestään? Huolestuneina olemme varsinkin korona-aikana huomanneet tähän liittyvät kehittämistarpeet muutoksettyyden ja resilienssin näkökulmasta.

Rikosensorjuntatyön ja ennaltaehkäisevän työn ohjelma ja tuki kentälle on tärkeä ja tekee näkyväksi sekä alan toimijoille itselleen että ns. ulkopuolisin silmin ns. näkymätöntä mutta erittäin tärkeätä työtä preventiomallien eri vaiheissa. Koko valtakunnan järjestökenttä on täynnä tätä työtä ja hyviä käytänteitä,

mutta emme puhu samaa kieltä niistä asioista. Monet hyvät asiat jäävät näin ollen piiloon, eivät tule nähdäksi kuin herkulliset ruokasienet metsään varjoon, ellei sinne lähde sienellinen, joka tietää itse mitä etsii tai mitä täytyy löytää.

Yhteistyö kuntien kanssa on mahdollista, mutta yhteistyö ja tuki järjestökentälle voi luoda uutta lähestymistapaa rikoksentorjunta- ja ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta.